[illegible]

حسن تا دارد از حیا تعویذ — عشق را هم بود وفا تعویذ
آفت حسن و عشق چون هوس است — هر دو را باید از حیا تعویذ
دم عیسیٰ بها نمود مگر — زلفت آویخت بر صبا تعویذ
خاکساری پناه ما شده است — داده عشقت بپای ما تعویذ
هر دل به ز داغ حرزے نیست — مکن از جائے خود جدا تعویذ
خیرخواهی فسون ما بلاست — این بود این زهر بلا تعویذ
تا توانی دعائے یاران کن — که مرا گشت این دعا تعویذ
با دعا یار کن تصدق را — تا شود چهره با قضا تعویذ
بهتر از راستی پناهے نیست — این بود در ره خدا تعویذ
من و میخانه که مستانش — همه دارند از بلا تعویذ

همه جا لازم است چون مجذوب
از حیا حرز و از وفا تعویذ

عمرے اگرچه از من بیدل رمید یار — شکر خدا که بر سرم آخر رسید یار
انگشت منکر تو ز انگشت قفل ماه — در ها گشوده بهر تو با این کلید یار
کفر است ناامید شدن از عطائے دوست — این نکته را بگوش دو عالم کشید یار
نومید چون شوم که تواند به نیم لطف — در هر دو نشئه ساخت مرا روسفید یار
دانسته شد که مطلبش آزاد کردن است — ما را برائے لغزش خود تا خرید یار
درخواست از برائے گنهگار مے شود — این جامه را بقامت مستان برید یار

بعون خدا اقوی طالب و مطلوب و صناع حبیب و محبوب
این نسخه خوب کلام مرغوب بنظیر دیوان خواجہ حافظ شیرازی
الموسوم بہ
دیوان مجذوب
مورخہ سنہ ۱۰۶۶ھ
از ردیف ذ تا آخر میم
منقول از کتبخانہ حکیم میرزا نور علیصاحب رعل دواخانہ واڑی جنکشن
حیدرآباد (دکن)
مطبوعہ حیدری پریس لاہور اندرون موچی دروازہ

شادی نگر که تا همه را شادمان بساخت | چون اضطراب از همه رفت آمد عید یار
مالک زبانه کش شد و رضوان شگفته رو | تا گشت رهنمائے شفقی و سعید یار
بست و هنده را به جهنم سمے برند | ساقی بیا که داد مرا این نوید یار
اندیشه نیست یکسر سوزن ز تیر خصم | آن سینه را که گشت کلام مجید یار
خیر است عاقبت شب معراج شاهد است | با گوش خود ز دوست جانا شنید یار

ای دل شگفته باش که کام بکام تست
مجذوب مژده باد که اینک رسید یار

ساقیا آن آب گلناری بیار | غم مخور برخیز تا داری بسیار
آن بلائے ننگ و نام و زهد را | از برائے رند بازاری بیار
گر بیراسته بر سر کار آورد | سوختم از ننگ بیکاری بیار
تا بکے دل از ریا باشد کثیف | به سبوئے آتش جاری بیار
بجان من هرچند خواب آورد | که دم امشب پی شق بیداری بیار
باده هرچند آفت هوش است و عقل | ما نمی خواهیم هوشیاری بیار
غم ز خاطر باشد لطفے ببر | با خبر زین سقف زنگاری بیار
آبرو خواهی طمع را سر ببر | ورنه تاب خفته خواری بیار
از طبیب عشق چون پرسی نشان | هست در کار دست بیاری بیار

تا توانی پرورش مجذوب دار
اشک و آه و ناله و زاری بیار

در پیش اختیار تو ما را چه اختیار | در ملک پادشاه گدا را چه اختیار
باشد که گشت والد و سرگشته آفتاب | این ذره‌هائے بے سر و پا را چه اختیار
تدبیر دست و پا زدن عقل نظرات | در بحر بیکران شنا را چه اختیار

با مہر و ماہ حوصلۂ آں جمال نیست / با نورِ آفتاب سُہا را چہ اختیار

چوں دست دوست داشت پریشاں خلش را / در پیچ و تابِ زلفِ دوتا را چہ اختیار

چوں ترکِ غمزہ دست بیغما بر آورد / جلّادیِ نگاہِ بلا را چہ اختیار

خواہی بلطف باش بخواہ ناز کن / ما را در اختیارِ تو یا را چہ اختیار

بیمارِ عشق عیبِ مسیحا چرا کند / چوں درد بے دواست دوا را چہ اختیار

جائے کہ بادشاہ گدائے شما بود!
مجذوب بے نوائے شما را چہ اختیار

عشق در نہادِ من چوں موجِ دردِ بیقرار / موج را در بیقراری ہا نباشد اختیار

من نمی گویم کہ دادند اختیارِ کُل ترا / یا نہ پنداری کہ ہستی ہمچو دستِ رعشہ دار

اختیارِ جزوی داری کہ گوئی ہست نیست / ہمچو آں ماہی کہ آید خود بروں از آبشار

از رہِ انصاف آں صوفیِ بصفا باغ گفت / اختیار ہست اختیار است اختیار است اختیار

عقلِ خود را از گدازِ عشق جوہر دار کن / صیقلش از آہن تواند ساخت تیغِ آبدار

عقل پئے تدبیر را ہر چند اسباب است جمع / عشقِ ساماں سوز را ہر چند مشکل نیست کار

تند بادِ عشق پیش از شعلۂ ادراکِ عقل / میتواند عالمے را ساختن با یک شرار

چوں گزشت بر لبِ دریا فتد از راہِ دل / با توکّل دل بدریا کردہ خاطر جمع دار

گرچہ از طرزِ غزل گفتن بدور افتادہ ام / میتوانم باز آمد چونکہ دارم اختیار

سایہ وارم پیشِ تو اے آفتابِ سایہ دار / تا تو بالا میکشی چوں من نگاہم سایہ دار

ماہ را ہرگز ندیدم سرو قد و لالہ رنگ / یا کہ خورشیدے بگیرد بر سپہرش بے قرار

ہر کجا ہستم خیالت سیرِ گلزارِ من است / زلفِ سنبل چشمِ نرگس چہرہ گل عارض بہار

گرچہ ایام را [illegible] است آں [illegible] دیگر است / با گلِ خورشید نگہ [illegible] لالہ زار

از کفِ مجذوب ما دل سادہ رویاں مے برند
از کفِ من خط عنبر فام و حسن سکہ وار

بردی دلِ من تو تا نگہدار
حقت بود از بلا نگہدار

دل دادی و دل ربودی از من
در خاطرت این ادا نگہدار

کاسے بجز از وفا نداریم
دستے تو ہم از بلا نگہدار

در خامۂ قدرتت خطا نیست
یارب دلم از خطا نگہدار

خوش گفت بہ خستہ طبیبے
خود را بدو از دوا نگہدار

تا بہرہ خوری تو آشنائی
حقِ نمک و وفا نگہدار

افتادہ بسر ہوائے وصلت
در دامن صبر پا نگہدار

بلبل مشو از بہار نومید
این ست رسیدجا نگہدار

تا شاہ نشین کنی دلت را
پاکیزہ و باصفا نگہدار

اے باد بگو بکبک خرم
شہباز رسیدجا نگہدار

مجذوب ازاں خزینۂ لعل
بخشش زبرائے ما نگہدار

آہوئے فیض را نکند بوالہوس شکار
کے شوق خلوت کند جز بکس شکار

غیر از نگار تا کہ ز خوباں ربودہ دل
خورشید و ماہ را نکند ہیچکس شکار

جز دل کہ یافت معرفت از آشیانِ دل
عنقا نہ دیدہ ام کہ کند با قفس شکار

روشن بود بوقتِ مناجات شمع دل
در کوہ طور نیست بغیر از قبس شکار

کوشش بقدر خود کن و امیدوار باش
بے جستجوئے چارہ نگردد بکس شکار

واعظ کہ مے زند رہِ مردم بگفتگو
این اژدہا نگر کہ کند با نفس شکار

دستار و ریش اگر نہ فریبد مرید را
آگہ شود ز دام نہ خار و نہ خس شکار

شیطاں مگو مقید آں طوقِ لعنت است — کاں پیر سگ ہمیشہ کند و سترش شکار

مجذوب دل مده به تمنا که ہیچکس
آہوئے فیض را نکند باہوس شکار

ببند زلفِ محبت کرده باو را نخجیر — نگاه صف شکنت آب کرده زہرهٔ شیر
ز دامِ زلفِ بلندت که میتواند جست — که صید کنند درین حلقهٔ ماه در زنجیر
ہزار حلقه و ہر حلقه اش ہزار اسیر — فدائے سر شکنش ہمچو من ہزار اسیر
تو خواه در قفسم دار و خواه در گلشن — که من بدامِ تو افتاده ام به نیم صفیر
غمت که از غمِ دنیا و آخرت طاقت — خلاص کرده مرا از غمِ قلیل و کثیر
چه ماضی است لباس ہمه چه کہنه و نو — چو رفتن است حیات ہمه چه زود چه دیر
بعمرِ رفته تاسف چه سود مے بخشد — برون چو رفت دگر باز پس نیاید تیر
چه دل نہیم بایں کہنه دیرِ تنگ و خراب — که عنقریب کنندش ز خشتِ ما تعمیر
و لے که داده جہانش بآب و رنگِ فریب — شگفتگی نشناسد چو غنچهٔ تصویر
بکار ہم ہمه اجزائے دہر در کار اند — بیکدگر ہمه را بسته اند چوں زنجیر
بہشت را به تصورے تواں سنجید — ضمیرِ صاف دلاں را مگر کنم تصویر
بہشت را به تمنا کسے دہند بکس — مگر به بندهٔ خوش اعتقاد پاک ضمیر
ز راز انجم و افلاک انکس آگاه ست — که بسته ایں ہمه دیوانه را به یک زنجیر

بہر چه خیرِ تو باشد شتاب کن مجذوب
که گفته اند بسے آفت است در تاخیر

در سرم نیست بجز سرِ تو سودائے دگر — در دلم نیست بغیر از تو دل آرائے دگر
بولائے تو که سرمایهٔ ہر معرفت است — جز تولائے تو ام نیست تولائے دگر
جز وصالِ تو که تا یافتنش کفرِ دل است — کافرم در دل اگر ہست تمنائے دگر

نیست روزے کہ درین میکدہ از بادۂ عشق
بر زباں ہا بفتد قصۂ رسوائے دگر

خرم آں بادیہ پیما کہ دلِ تنگش را
بردہ سودائے تو ہر لحظہ بہ صحرائے دگر

روشن آں چشم کہ در میکدۂ صاف دلاں
ہر زماں محو کنندش بہ تماشائے دگر

خوشدل آں بیدلِ شوریدہ کہ طفلانِ دیار
ہر زماں از پیش افتند بغوغائے دگر

کارِ امروز تو ہر روز بفردا افتاد
تا چہ پیش آورد ایں وسوسۂ فردائے دگر

گر توانی بسرِ خواہش خود پائے بنہاد
راست بر منزلِ مقصود نہی پائے دگر

رو گدائے درِ دل شو کہ باقبال بلند
ہر دمت مژدۂ فتحے رسد از جائے دگر

گرچہ بیفائدہ باشد غمِ دنیا مجذوب
ایں غمِ ہیچ تو ہم بر سرِ غمہائے دگر

دل از کف دادہ را یارا نسے کہ نامہرباں بہتر
تبسم مست و پیمانِ تغافل سرگراں بہتر

شبے کز غیر بشناسد گرفتارِ بلاکش را
گر اندازش بجائے سنگِ امتحاں بہتر

زدل تا میتوانی در دلِ شب آہ را سر دہ
کہ حکم انداز گر زدیک باشد بر نشاں بہتر

سخاوت شاہ و منت را قناعت باہمت را
کرم اعلاصت اہست استغنا ازاں بہتر

نہ مستاں را ملامت کن نہ زاہد را دل آزاری
نباشد گر دلت اندیشہ ناکِ ایں آں بہتر

مکن منع از درِ میخانہ ام با ننگ ناداقی
کہ سر بر آستانہ سودہ ام از آسماں بہتر

اگر مجذوب چوں خورشید عالم گیر شہرت شد
مرا در کنجِ عزت عالمے باشد ازاں بہتر

دشنامِ دوست خوشتر از حرفِ خوشترِ غیر
زہرے کہ آید از دوست خوشتر ز شکرِ غیر

از فقر و فاقہ مردن بہتر کہ منتِ خلق
در زیرِ خاک بودن بہتر کہ بر درِ غیر

در خانہ توکل چل سال عیش کردم
دیگر مراد جستن کفر است از درِ غیر

با صد ہزار منت ہر چند صبر کردیم
باباشد موافقِ طبعِ ستمگرِ دوست

هرگز دلم نخست شد دشمن به هیچ دشمن
کز حرفِ آشنائی بودی بدفترِ غیر

میراث خوار منعم چون مرگ در کمین است
دیگر چه خیر بیند بیچاره از زرِ غیر

شعرِ بلند مجذوب از هر دلے برد زنگ
هرچند نیست باشد طبعِ مکدّرِ غیر

رفت اگر مجنون ازین صحرا به هامونِ دگر
عشقِ لیلیٰ را بود هر ذرّه مجنونِ دگر

هر نفس مجنونِ دیگر از بیابانِ جنون
میرود با حسرتِ لیلیٰ به هامونِ دگر

تا شگفته غنچهٔ شوقش ز شوقِ التفات
در دلم هر دم به تقریبے کند خونِ دگر

از شکنجِ دام تا فکرِ رهائی من کنم
میکند از نو گرفتارم بافسونِ دگر

دل پُر از امید و خاطر جمع باهم سینه صاف
غیر ازین در بزمِ مستان نیست قانونِ دگر

حیرت از گم گشتنِ قارون و گنجِ او مکن
مے رود هر روزش از دنبالِ قارونِ دگر

مے بکش مجذوب فرصت دان که در سرِ پنجروز
روزگارِ دیگر است و دورِ مجنونِ دگر

زہے بحسن و ملاحت ز دیگران ممتاز
بغمزه هوش فریب و بعشوه سحر طراز

کرشمه ساز و تمنا فریب و وعده خلاف
بهانه جوئے و جگر خون کن و سراپا ناز

نگاه دزد جفا پیشه و وفا دشمن
دلیر و دلبر و دلدار و دلکش و طناز

مسلم آن که هوائے تو باشدش در سر
مرفه آنکه خیالِ تو باشدش دمساز

اگر نه خواهشِ معشوقِ دلربا باشد
که میکشد دلِ محمود را بزلفِ ایاز

بیا بکوئے خرابات سجدهٔ زیبا
که این گروه بیک قبله میکنند نماز

کسے که خضرِ توکل نمایدش ره راست
بیک طریق کند سیر در نشیب و فراز

به هیچ جا نرسد همتے که کوتاه است
چو طائرے که بیک بال مے کند پرواز

اگر ز نسبتِ خارا و شیشه آگاهی
دلت چو تابِ گرانی نیاورد بگداز

ز بے برگی مشو مجذوب دلگیر
که خوابے دیده ام در باب تبریز

مژدهٔ وصلم صبا آورد و گریانم هنوز ... نیش بر دل مے زند اندوهِ هجرانم هنوز

صبح وصلم رخ نمود و نور عالم را گرفت ... میکند خوں در دلم خورشید تابانم هنوز

پائے تا سر پیکرم چوں شمع در آتش گداخت ... بر ندارد سوزِ دل دست از گریبانم هنوز

سالها صحرائے دل را با جنوں پیموده ام ... چوں فلک در ابتدائے ایں بیابانم هنوز

بارها از خصم بے تمکیں تحمل کرده ام ... سخت مشکل مے نماید کار آسانم هنوز

چوں نعمت گنجے دریں ویرانه پیدا کرده ام ... منعم بے درد پندار و پریشانم هنوز

بے ریا یک عمر در میخانه خدمت کرده ام ... زاهد بے دیں سگے داند مسلمانم هنوز

همچو شمعم آتش دل بر زباں افتاده است ... پرده می پوشد جنوں بر رازِ پنهانم هنوز

بزم دلها را پر از گلهائے رنگیں کرده ام ... کامرانی هائے دیگر هست در شانم هنوز

آنچه من از التفاتِ ایں کریماں دیده ام ... گر دو عالم را بمن بخشند خواهانم هنوز

علم اگر گویم بجهل خویش پیدا کرده ام ... لافِ دانش میزنم البته نادانم هنوز

آیة الکرسی زبانم را کلید فتح ساخت
نیست مجذوب اگر از توفیق یزدانم هنوز

صبح شد ساقی بده جامے که باز ... شد درے بر روئے ما از غیب باز

پر بده جامِ صبوحی تا برت ... با حضورِ قلب بگذارم نماز

شیشه را پر مے کن و عبرت بگیر ... از تماشائے سپهر شیشه باز

پیشِ مستاں شیشهٔ خالی زمے ... بے صفا باشد چو روئے بے نماز

چوں صراحی آنچه داری صرف کن ... تا دهندت باز و باشی سرفراز

گر بسازی با قناعت همچو من ... کارها سازی بلطفِ کارساز

رہ بزاہد بستہ اند از چار سُو
دلق و تسبیح و درود و جا نماز

فیض خواہی رنج بیداری بکش
در کمین صید باشد چشم باز

کے شود بے کاہشِ تن دل قوی
شمع کے بر خویشتن بالد بگداز

شیشۂ دل را بدستِ عشق دہ
تا شوی ایمن ز سنگ حرص و آز

خاکساری پیشہ کن مجذوب وار
تا شوی پیشِ جاناں سرفراز

حافظ - دل من در ہوائے روئے فرخ + بود آشفتہ ہمچوں موئے فرخ

باز در اشتیاقِ روئے نیاز
رُو نہادم بخاک کوئے نیاز

خوش نگاہانِ شہرہا باہم
ہمہ دارند گفت وگوئے نیاز

در خیالِ نیاز نامہ و مہر
گفتگو مے کنم ز روئے نیاز

کیست امروز از بتاں کہ دلش
نیست مشتاق گفتگوئے نیاز

نشود با نیاز من ہمہ رام
تند و تلخست بسکہ خوئے نیاز

رازِ دل با نیاز مے گفتم
وارہم اندیشہ از عدوئے نیاز

شہر اگر پُر شود ز مہرویاں
نکنم رُو مگر بسوئے نیاز

ایں از نیاز بتانِ ہرجائی
بے نیازم بآبروئے نیاز

[illegible] نیاز

مہ ندیدم بایں صفا ہرگز
مہر را نیست ایں ضیا ہرگز

گل چنیں سرخ روئے باشد
غنچہ را نیست ایں حیا ہرگز

حسن را با حیا نگہباں است
نشود عشق بے وفا ہرگز

یارب ایں خاطر شگفتۂ من
نشود از غمت جدا ہرگز

مطلب از عشق ہر کرا ہوس است
نہ برود پے مدعا ہرگز

سفرِ عشق کار شیر دلیست
کہ نہ پرہیزد از بلا ہرگز

آبرو پیش پادشاہے بر کہ نگردیدہ مبتلا ہرگز
از جفا شکوہ پیش آں کس کن کہ نگردیدہ بے نوا ہرگز
تا نہ نوشی شراب و سوسہ سوز نہ شوی فارغ از ریا ہرگز
سبحہ را تا نگردنے توانی گشت نشوی غافل از خدا ہرگز
تا زبان و دلت یکے نہ شود نہ بری بہرہ از دعا ہرگز

کارہا ساخت با دعا مجذوب
بد نہ بیند کس از دعا ہرگز

مستانہ شو بخانہ زیں آشیانہ ساز روئے زمیں ز خلق تہی خانہ خانہ ساز
از پیکرم ہنوز کفے استخواں بجاست خواہی در آتش افگن وخواہی نشانہ ساز
تا کے دم عتاب و گر لطف میکنی تا ہیچ بندہ دی ز دوش ردا ساز
بارے بہ نیم خیر کہ ہمدوشش میبرود دستے بگردنش زن و دستی بہانہ ساز
ملول اہل موافق طبع زمانہ نیست گر ساز عیش مے طلبی با زمانہ ساز
قانع نشیں و گوشۂ غم را بیاد دوست رشک ہزار انجمن خسروانہ ساز
خواہی کہ بر رخت در بتخانہ وا کنند روشن چراغ دیدہ ازیں آستانہ ساز
تا در فنا و عدم در میاں گرفت یعنے تو کار مہر و جہاں را بہانہ ساز
منعم بگو کہ توشۂ فردا بزر خرید سودے ز رشک نیست تو اشکے روانہ ساز

مجذوب ترک صومعہ و دام و دانہ کن
ہر جا کہ خاطرت بکشد آشیانہ ساز

صیقل مرآت دل صہبائے گلفام است و بس کیمیائے خوشدلی در حلقۂ جام است و بس
گفتہ ای ایم و از بوسہ کامت میدہم خوشدلم با آنکہ دانم فیض پیغام است و بس
آنچہ عمرے بہ بدل رائے شو و نعم البدل بادۂ گلگون و معشوق گل اندام است و بس

سخن باید تو آور که آهنگ وفا از دست رفت
عین ناخوش پیش مستان عین ایام است و بس

نیست آسان از پا خود را ستیزا ساختن
این همه مخصوص رند و درد آشام است و بس

حظ آزادی بدست است ور گرفتاری پسند
دانه آسودگی در حلقه دام است و بس

حرص دنیا را از آسائش نباشد بهره
نشه کردی این مے تلخی کام است و بس

پر نزد مرغ نگاهت در فضای کوه قاف
خود نظر تنگی که عنقا همین نام است و بس

نیست مجذوب ترا از غیر چشم التفات
شه پرستان را نظر بر همت عام است و بس

اے پسر اہل وفا را بشناس
آشنائی کن و ما را بشناس

نظر بوالہوساں ناپاک است
چشم من خصم حیا را بشناس

نظر پاک و ہر رنگ بہ حسن
اے جہل این ہما را بشناس

سبب لغزش خاک و عشق تو ایم
قدر بے قیمت ما را بشناس

با توکل نظر از خلق بپوش
خالق ارض و سما را بشناس

خاک راه نجف اشرف کرد
ہمچون راه خدا را بشناس

بعقب تافت کلفش بپیچد [illegible]
قدرت شیر خدا را بشناس

جبرئیلست که شاگرد علیست
شان پیغمبر ما را بشناس

تا به محشر نه شوی سرگردان
صاحب حمد لوا را بشناس

همت از شاه خراسان اطلب
راه تسلیم و رضا را بشناس

سیر تبریز بکن بے شے تاب
قدر این آب و ہوا را بشناس

حیرت از جرأت مجذوب مکن
نظر لطف خدا را بشناس

از خم زلف کمند افگن مترس
از فریب غمزهٔ پرفن مترس

عشق ورزو بیم از قاضی مکن — مے کش و از مفتی کودن مترس

مے غلامم کرد از وسواس عقل — بیتوانی شد تو ہم چون من مترس

عشق را از تیغ دشمن باک نیست — انگشت آہ است از آہن مترس

با توکل اژدہا را رام ساز — از عصا در وادیِ ایمن مترس

میکشد از ظالماں چرخ انتقام — اژدہا تا ہست از بہمن مترس

راست گوئی راست باش و راستدو — از دو عالم یکسر سوزن مترس

صاف دل را از فلک اندیشہ نیست — دوست با با باش و از دشمن مترس

بر صفِ دلہا بہ تنہائی مناز — برق سوزاں باش و از خرمن مترس

ہمچو مجذوب اسم اعظم یاد گیر
یا علی گوئے وز اہرمن مترس

ز ہر چہ در نظر آید مرا خیالت بس — ز عیش آنچہ بخاطر رسد خیالت بس

ز گنج خانہ چیتم شکنج زلفت بہ — ز ملک ہند و تتارم خیال خالت بس

مرا ز لعلِ لبت آرزوئے دیگر نیست — ہمیں کہ دادہ بمن وعدۂ وصالت بس

بباز دل ز کف و مشورت بہ عقل مکن — درین معاملہ توفیق لایزالت بس

اگرچہ مجلس وعظت مراد آگاہی است — ہماں تأمل احوالِ پارسالت بس

شراب تلخ ہوا دار عمرِ بے بدل است — ہمیں نصیحت شیریں ہزار سالت بس

ولا بحلقۂ ہر در کفِ نیاز مزن — در کشادہ و داتائے کل حالت بس

گمو تمام جہاں دشمن اند و من تنہا — پناہِ امنِ خداوند ذوالجلالت بس

بجز کمالِ ادب دم مزن ز ہیچ کمال — کہ در میانِ جوانان ہمیں کمالت بس

اگر و ہند سلامت بگیر و قانع شو — ہمیں قدر طمع از صاحبانِ مالت بس

امید بادہ پرستاں ہمیں بلطفِ خداست — تو ہم طاعتِ خویشی ہمیں دبالت بس

تمام عمر اگر کردہ گنہ مجذوب
شگفتہ باش کہ مہر علیؑ آلت بس

بفکر نرگست افتادہ نرگس　　بخواب ناز رخصت دادہ نرگس
زفکر چشم خواب آلود مستت　　مژہ بر یکدگر بنہادہ نرگس
ندارد خواب بیداری کہ دیدہ است　　کہ پیماید ببستاں بادہ نرگس
بعمر خود قدح ننہادہ از کف　　بفکر عمر تا ننہادہ نرگس
زبیم فوت فرصت ننہد از دست　　قدح را در سر سجادہ نرگس
بہ غم دہر بے بنیاد فانی　　قدح برکف زمادر زادہ نرگس
اگر از فیض ساغر نیست آگاہ　　بفرقش از چہ رہ جا دادہ نرگس

بدور نرگس مستت چو مجذوب
بیک ساغر دل از کف دادہ نرگس

بیار ساقی ازاں آفت خمار عبوس　　کہ ناید از دل ما ہیچ شمع از فانوس
چو دید ساقی ما از لب شراب کہ باز　　رقم بخون کبوتر کشید و چشم خروس
بکام دل گذرم از عمر خویش تا گیری　　ز دست سادہ رخے ساغرے بگیر بہ بوس
بنام نیک چو زاہد زبادہ ننگ مکن　　بیا بکوئے خرابات و سیر کن ناموس
حساب سال جہاں را بنزد طفلاں پرس　　چہ شد بچشم تو آراست خویش را چو عروس
مشو فریفتہ ایں عروس شوہر کش　　کہ کام از و نہ تہمتن گرفت نے کاؤس
شمار فرصت امروز کار فردا نیست　　کہ نیست کار تو فردا جز آہ با افسوس
ازاں بفکر فرو رفتہ خواجہ تا داند　　چہ شد خزینۂ قارون و گنج دقیانوس
بلند مرتبہ ہرگز کسے بہ مکر نشد　　باسماں نتوانست رفت کیکاؤس
دلے بجوئے کہ چوں نے تمام نالہ بود　　نہ آنکہ رفت برآوازہ و تہی چوں کوس

بهر وقت که مجذوب باز با دل شاد
رخنے نیاید بسا باد بخاک خطه طوس

دلبرایی که بجز لطف نباشد کارش — صبر کن صبر که لطف است یقین آزارش
روشن آن چشم که یارش نگذارد از چشم — خرم آن دل که هوادار بود دلدارش
آن مزاج که ہلاک طلبش خضر بود — چون مسیحا نشود از دل و جان بیمارش
یار با عاشق آئینه معشوق نماست — دل صافی اگرت هست مکن زنگارش
کے ز رخسار بیکسو فگند برقع ناز — تا مقابل نشود چشم و دل بیدارش
صاف دل ناشده بیجا نشوی منکر عشق — کیمیاگر چو نه هرزه مکن انکارش
باز اشک از سفر شکستے آید — که تهی دست غنی تر شود از بازارش
آنچه بتاود دہن خصم زبان خوش تست — هر که افسون بودش حفظ چه بیم از مارش
خاکساری نه حصاریست که آید به نظر — سایه بر تارک گردون فگند دیوارش
تو همین مجرد دستار ز ہم فرق مکن — مرد آنست که مردانه بود اقرارش

باز شکنجه سپه بر و بهشت بر دل ناله کشود
کار سے آید از وہاں نکتی بیکارش

تا دلم را گشت سرای خویش — الطاف ها بلند بجای خویش
سالها دست و پا زدم تا دوست — شاید آید برهم بپای خویش
جان بپایش فگندم و خجلم — چه خوش نیست رونمای خویش
ساخت بیگانه ام جنون از خویش — تا شوم روز و شب گدای خویش
هر که قانع شود بخاطر جمع — پادشاہست در سرای خویش
غم ز دشنام غائبانه مخور — هرزه گفته از برای خویش
هر که در قصد ما سپردان بجو — ما سپردیم با خدای خویش

گر ورا نیست تاب سیلے باد
سیل با کوہ چوں در آویزد
راست کے میشوو باتش ہم

بنشیند بگو بر تمام فایق باشد
میکند چاہ اندا کشید داحق باشد
آنکہ کج باختہ رو تو ہم موافق باشد
…ن و قبلۂ خلایق باشد

شوق مجذوب بادۂ تبریز
کے شوو غافل از ہوائے خویش

آں را کہ بہ میخانۂ دل راہ دہندش
آں را کہ بر دیش در توفیق کشایند
تا قطع تعلق نکند ہمت عیسٰے
چوں دلق مرقع نشوو خاطر درویش
دورِ فلکش دائرہ جاہ نشاید
افتادگی اول تدش بر سر جاہ است
تا کجھتی نقش جبیں است نگیں را
تا چند کشی آہ دل صاف بدست آر

با جام جہان…
اول خبر از … از کردار خویش
کے مہر ور خشنا… نا کنند او کار خویش
کز مژدۂ تشنہ… نشود با یار خویش
آں را کہ مجان… ام راگلزار خویش
ایں رتبہ نہ با… رحمت کا خویش
اکسیر مراد از… زر کے در بار خویش
تا مطلب کونین… دولت بیدار خویش
… از دل بیمار خویش

مجذوب صفت ہر کہ باخلاص رود ر…
توفیق و سلامت ز دی راہ دہندش

گویمت پندے ہمہ گوش و تمام ادراک باش
خونِ دل را نعمت الوان شمار و شکر کن
دامن عیسٰے در آغوش ملائک جا گرفت
من نگویم خدمتِ زاہد کنیں یا مےفروش
کشتی خصمانہ را بت وکشادہ دیگر است
کلبۂ تاریک درویشاں پر از امن است و بس

خواستی در چشم…
کو دل دشمن ز خصم…
گر بہ پنہا وامن…
ہر کہ خوش حالت…
کوری امساک وچشم…
بارگاہ و سرکشاں کو…

اگر در بفشاند سخنش
مار البتہ شکر شکنش
ہر کہ پہلو زدہ بر پا… منش
اگر غمزۂ ناوک فگنش
…بت نثار ندارد چمنش

تا شوی مقبول بزم عاشقاں چوں جام مے
با دل بر آتش و با دیدۂ نمناک باش

ہمچو زاہد از عبادت گر بہشت آرزوست
با رداء و سبحہ و سجادہ و مسواک باش

گر بہشت وصل میخواہی برو مجذوب وار
عاشق صاحب مذاق و مے کش و بے باک باش

خوشا تبریز و فیض صبح و شامش
الٰہی تا ابد باشد نظامش

بحمد اللہ بکام دوستانست
بصبح و شام فیض خاص و عامش

ازاں تبریز خلایق شد بہ اقرار
کہ اسم با مسمی گشت نامش

مقام صاحب الامر است تبریز
ازاں خوانند جہاں قائم مقامش

فغاں از ناز معشوقان ایں شہر
کہ خونہا خوردہ ام از ہر کدامش

دلم شوریدۂ وحشی غزالیست
کہ نتواں با محبت کرد رامش

بہ قند شکر لب من تند خویست
کہ نتواں زیر لب کردن سلامش

جہاں دام است و غم صیاد و ما صید
بکش مے تا زنی آتش بدامش

بسر کش جام و از دوراں مکن یاد
کہ زو نے جم اماں یابد نہ جامش

ندارم ہمہ جہاں بر شہر شے رشک
مگر شکر لبے باشد بکامش

بدہ توفیق یا رب شاہ مرداں
کہ تا باشد جہاں باشد بکامش

دعائے خواست مجذوب تو از ما
بود لعل لبت یا رب بکامش

ہمیشہ طالب عیشی ہمیشہ عاشق باش
نجات ہر دو جہانت ہواست صادق باش

علم بہ چرخ مقدس براستی بفراز
خدنگ خارہ شگاف دل منافق باش

بہر چہ خیر تو باشد صلاح خود آں کن
اگر صلاح تو در فسق تست فاسق باش

ز کار دست کشیدن کمال بیدردی است
علاقہ را مدہ از دست و بے علائق باش

دراں جناب کہ شاہاں زعجز ناچاراند
تمام عجز شود بر تمام فایق باش

فضائے گلشن دل جائے نامناسب نیست
ولیت بحجلۂ عذرا کشید و احق باش

دراں مقام کہ بزم نفاق آرایند
گریز اگر نہ دہد رہ تو ہم موافق باش

حضور قلب و دل صاف و اعتقاد درست
بقبلہ عرض کن و قبلۂ خلایق باش

بزعم من کہ زمے توبہ کردہ ام مجذوب
تو شوخ و رند و نظر باز و مست و عاشق باش

باخدا گر واگذاری کار خویش
بندہ بینی ہر کرا از کردار خویش

بندگی کن تا وہندت زندگی
کار او کن تا کند او کار خویش

یار نیکاں شو کہ در بازار عدل
حشر ہر کس میشود با یار خویش

بے بہار خلق نتواں ساختن
نم ز ابر چشم را مگذار خویش

دانۂ اشکے بیفشاں بر زمیں
تا کند باران رحمت کار خویش

میشود محسوبم در پائے حساب
تا چہ دارد ہر کسے در بار خویش

جان من ترک نماز شب مکن
پا مزن بر دولت بیدار خویش

یاور فتنہا و راسے حرص ہاست
ایں دوا جو از دل بیمار خویش

توبہ چوں مجذوب از مستی مکن
توبہ کن از ترک استغفار خویش

دادہ ام دل بہ نگارے کہ نشاں از دہنش
نتواں یافت اگر در بفشانند سخنش

تا ابد لب بلب ساغر مقصود نہد
نشکند گر دل ما را لب شکر شکنش

نیست بے وجہ کہ افتادہ پریشاں شب و روز
سنبل زلف کہ پہلو زدہ بر یاسمنش

بر رخ عاشق بے دل کہ گشاید در دل
دست نگشاید اگر غمزۂ ناوک فگنش

بایدم ساخت دریں کوچہ بآزار رقیب
چکنم چوں گل بے خار ندارد چمنش

مے شود بسترِ آسایشم از خار تہی | گر شبے بوئے گلابے کشم از پیرہنش
اے صبا چوں گذری شاد بگلزار رقیب | خاک بوسی و دعائے برسانی ز منش
کیست بر عرصہ کہ بر حرفِ تو انگشت نہد | ہر کہ ساکت نشود مشت منت و دہنش
خوشدل آں رند بہ مستی کہ چوں شیشۂ مے | خندہ ہا بر غمِ دنیا زند و مکر و فنش

اے خوش آں روز کہ مجذوب بتوفیقِ خدا
بادلِ شاد شود جرعہ کشِ انجمنش

بلبلے میگفت و گل میکرد گوش | فصلِ گل دائم نباشد مے بنوش
گرچہ گل شد سرخ اما خوب گفت | بے تأمل دم مزن یا شو خموش
ہیچ جا بے صرفہ ہرگز دم مزن | چشمِ من دیوار و در دارند گوش
تا بہ مطلب ہا رسی از راہِ راست | راست باش و راست گوئی و سرپوش
بر بہاں و سرخ و زردش دل مبند | ہفتہ باشد دکانِ گل فروش
ہمچو خورشید از سرِ ایں کہنہ دلق | بگذر از سود و دلِ زربفت پوش
شاد باش از غم کہ تا دنیا بجاست | ہست با غم شادی و با نیش نوش
عشوۂ دنیائے دوں خواہی خرید | گر نباشی آشنا با مے فروش
مے بہ پست آور کہ در اقلیمِ عشق | فقرِ تو شاہی و بیہوشی است ہوش
چشمِ گرمِ عشق را از غیر نیست | ز آتشِ خود بادہ مے آید بجوش

جرمِ بے اندازۂ مجذوبِ ما
سہل باشد با کریمِ عیب پوش

بستہ ام دل بلعلِ خندانش | بردہ ام سبحہ باآبِ حیوانش
خوش در آورد ماہ را بکمند | زلف بر جبینِ عنبر افشانش
زدہ پہلو بیاسمین شب و روز | نکہتِ سنبلِ پریشانش

خرم آں گلشنِ ہمیشہ بہار
نکہتِ سنبلِ پریشانش

کعبہ طرح از مقامِ دل برداشت
میتواں یافت از بیابانش

در مکافاتِ خانۂ دل مشکن
بایدش داد جاں بتاوانش

باطنِ ہر کہ ہست از بد و نیک
ہست ظاہر ز عہد و پیمانش

آنکہ عہدش درست پیماں نیست
مزن انگشت بر نمکدانش

حلقۂ چشمِ سیر چشم بود
بہتر از خاتمِ سلیمانش

خانہ بردار گشت چوں عیسےٰ
آسماں شد چہار ایوانش

دلِ مجذوب چوں نباشد شاد
کردہ امیدوار قرآنش

آمد رسول و باز شدیم از بلا خلاص
از ہر بلا شدیم بلطفِ خدا خلاص

دامِ بلا اگرچہ ہم آں زلفِ دلکشا است
یارب دلم مباد ز دامِ بلا خلاص

ماہ از کمندِ زلفِ تو بیروں نمے رود
در حیرتم کہ چوں شدہ بادِ صبا خلاص

واعظ گرفتم آنکہ مے است و ہزار عیب
اما چہ خوب میکندت از ریا خلاص

آتش بنوش و وسوسۂ عقل را بسوز
شاید ازاں مرض کندت ایں دوا خلاص

عشقم گداخت بانظرِ کیمیا اثر
تا گشتم از کدورتِ دل چوں طلا خلاص

چوں شمع تا ولت نشود بازباں یکے
کے میشوی ز ننگِ خودی بادعا خلاص

باخونِ دل بساز کہ باصد شگفتگی
سازد قناعتت ز غمِ کیمیا خلاص

مغرورِ خود پرست یقیں رستگار نیست
منصور ازاں نگشت ز دارِ فنا خلاص

درگاہِ غیر حاجبِ رزقِ مقرر است
زیں در نمے شود ز گدائی گدا خلاص

شکرِ خدا کہ ہمتِ مجذوب و عقلِ من
از ہر بلا شدند بہ یمنِ دعا خلاص

ساقی بیا که جوش زد از لاله زار فیض
بے نشۂ شراب نہ بخشد بہارِ فیض

رخ برفراز از مے و آہنگ باغ کن
تا از بہارِ فیض بَرِی لاله زارِ فیض

آں را که دل ز حسرتِ لعلِ تو خوں نشد
چوں جام کے برد ز مَے خوشگوارِ فیض

مجموع خاطرے که پریشانِ زلفِ تست
خرم دلے که بردہ ز شب ہائے تارِ فیض

چوں صبح خنده روئے کدورت گداز باش
تا جوشد از جبینِ تو بے اختیار فیض

در صبحدم که قسمت ارزاق مے کنند
خوابیده را نیاورد اندر شمارِ فیض

چوں من بشوق گریۂ مستانه مے بجوش
تا از گناہ و خویش بری صد ہزار فیض

چوں مے نفاق سوز و مصفا ضمیر باش
تا رو نہد بہ بزم تو از ہر کنارِ فیض

فکرِ زمانه مایۂ تشویش خاطر است
ہرگز نہ بردہ کس ز غمِ روزگار فیض

مجذوب گریه با کرم او بہانه ایست
از ما بہانه آید و از کردگار فیض

چوں شود صبحدم ہوا فیاض
بدو عالم کنند ندا فیاض

کیست گوید بہ عجز یا فتاح
کیست گوید بصدق یا فیاض

کیست یعنی بجز خدا رازق
کیست یعنی بجز خدا فیاض

یکنفس بے سوال فیض مباش
جرم خوش دارد از گدا فیاض

تا بیارد بدست دل ہا را
نشود طرۂ دوتا فیاض

سنبلستان زلف اگر نبود
بچه ساماں شود صبا فیاض

عشق تا صاف و بے غشت نکند
نشود ہمچو کیمیا فیاض

دائم از کیمیائے صاف دلی
در کشاید بروئے ما فیاض

تا بود نام فیض در عالم
باشدت شاه اولیا فیاض

تحفۂ نیست چوں دعا مجذوب
بسکه خوش دارد از دعا فیاض

برگرد لاله زار خجالت دمیده خط — خورشید را بحلقهٔ سودا کشیده خط
کو سبزهٔ بهشت که بنمایدش ز دور — کز باغ عارضت بچه سامان دمیده خط
اسباب دل تمام بتاراج زلف رفت — اکنون رقم بخون اسیران کشیده خط
تا از میان تطاول زلفت کشیده دست — خوشنود در کنار رخت آرمیده خط
در گلشن جمال تو با یک بنفشه زار — چون منعمان چه این همه بر خویش چیده خط
این شکر چون کنم که بگوش تو سنگدل — دیدم که حلقهای نمایان کشیده خط

[illegible]

مجذوب هم بدولت من شاد و خرم است
از ذلت انتقام مرا تا کشیده خط

برگ بنفشه بر ورق لاله چیده خط — با عارضت بخون شقایق کشیده خط
پیوسته با زلال لبت سبز و خرم است — چون خضر تا بچشمهٔ حیوان رسیده خط
زلفت ز گرد غالیه بر گل نهاده خال — حسنت بگرد ماه ز عنبر کشیده خط
خواهد نوشت گلشن راز سے بخط نوشت — بر صفحهٔ جمال تو مسطر کشیده خط
خط را حصار حسن کند از نگاه غیر — هندو بگرد آتش از آن رو کشیده خط
عاشق و جامهٔ خط تو البته سے کند — راه نگاه بوالهوسان را بریده خط
تا منشی صباح نویسد برات فیض — بر صفحهٔ سپهر کشد تا سفیده خط
باشند دوستان تو چون گل شگفته رو — خصم تو چون شفق کشد از خون دیده خط

[illegible]

مجذوب در ازل خط آزادیت نوشت
آنکو بدست قدرت خود آفریده خط

خواهی شگفته نوش کنی جام اختلاط — خوش خلق باش ورنه میر جام اختلاط
زندان نمایدش به نظر گلشن فراغ — مرغی که گشته دانه خور دام اختلاط
باید ترا مصاحب بد رام سے کند — دیگر از آن نه تو ز دشنام اختلاط

خیزد ز اختلاط پریشاں ہزار عیب
دنیا ازیں جہت شدہ بدنام اختلاط

تا اختلاط ساختہ را گرم کردہ اند
از گل فشردہ تر شدہ انجام اختلاط

گویم علاج خبث و نفاق و دروغ چیست
دیوانہ باش تا نہ شوی رام اختلاط

مشکل کشا اگر نبود ہمت جنوں
عقل است خلاص کے شود از دام اختلاط

من خود ز اختلاط پریشاں نیافتم
سودے بجز تأسف ایام اختلاط

یکعمر در نصیحت او سوختیم دماغ
مجذوب ما ہنوز بود خام اختلاط

کارے بجز گناہ نداریم یا حفیظ
عذرے بغیر آہ نداریم یا حفیظ

ہرچند روسیاہ و گنہگار و مجرم ایم
جز رحمت پناہ نداریم یا حفیظ

با لطف رحمتت کہ سپہر شفاعت است
اندیشہ از گناہ نداریم یا حفیظ

چوں بازگشت بر لب دریائے رحمت است
یک نامہ سیاہ نداریم یا حفیظ

غیر از در تو قبلۂ دیگر چہ دیگراں
در دیر و خانقاہ نداریم یا حفیظ

شوق تو آتش است چہ باک از ہجوم جہنم
اندیشہ از گناہ نداریم یا حفیظ

بے باک رند و مست و خراباتی تو ایم
اندیشہ ما ز شاہ نداریم یا حفیظ

در فتنہ خیز عرصۂ دنیا و آخرت
جز درگہت پناہ نداریم یا حفیظ

مجذوب ما ز لطف تو امید بستہ ایم
غیر از تو ہم گواہ نداریم یا حفیظ

ما حشمت و سپاہ نداریم یا حفیظ
جز درگہت پناہ نداریم یا حفیظ

توفیق در رہ تو رفیق است و پاسباں
باکے ز دزد راہ نداریم یا حفیظ

شوق تو دادہ شمع ہدایت بدست ما
باک از زمین چاہ نداریم یا حفیظ

چوں شمع در وفا دل ما با زباں یکیست
غیر از وفا گواہ نداریم یا حفیظ

بارو سفیدی غم عشقِ تو ہیچ غم … از خصم روسیاه نداریم یا حفیظ
تنہا چو اعتماد بلطفِ تو کردہ ایم … اندیشہ از سپاہ نداریم یا حفیظ

ہر چند کردہ حفظ تو مجذوب را دلیر
جز در گہت پناہ نداریم یا حفیظ

تا شدم بر آتش عشقت گدازاں ہمچو شمع … از جبینم نور مہرت گشت تاباں ہمچو شمع
تا یکے با یادِ زلف و عارضت از سوزِ دل … شعلۂ آتش کشم و شیشۂ جاں ہمچو شمع
تا سراسر مشہد پروانہ گردد روئے خاک … دور گرداں برقع از رخسارِ تاباں ہمچو شمع
کوہ را برقِ تجلی نرم سازد ہمچو موم … چوں نباشد عاشقِ بیدل گدازاں ہمچو شمع
بر نخواہم داشت دست از دامنش تا زندہ ام … بستہ ام با آتشِ دل عہد و پیماں ہمچو شمع
خدمتِ شب زندہ داران خراباتی گزیں … تا دراں محفل دلت گردد فروزاں ہمچو شمع
دیدۂ بیدار دل را گریہ روشن مے کند … عاشقاں از گریہ میگردند خنداں ہمچو شمع
تا سحر گاہ ابد با سوزِ دل مے کرد عشق … دیدۂ پروانہ گرمی بود گریاں ہمچو شمع
پردہ پوشی را حصارِ دل مکن فانوس وار … تا شود از بادِ تشنیعت نگہباں ہمچو شمع
سعی کن تا مے کشاں در بزم خاصت جا دہند … با دلِ پر آتش و رخسارِ خنداں ہمچو شمع
یکزبان و یکدل و روشن ضمیر و صاف باش … تا توانی شد دلیلِ راہ جویاں ہمچو شمع
آنکہ انوارِ ہدایت تا بدارد بیشانیش … کے رساند نقص تا بیناش نقصاں ہمچو شمع

ہمچو من مجذوب اگر قانع شوی با سوزِ دل
آتشت را عشق سازد آبِ حیواں ہمچو شمع

عارضت را نقاب گشتہ شعاع … بر رخ آفتاب گشتہ شعاع
پرتوِ عارضت فتادہ بہ مے … یا ز عکسِ تو آب گشتہ شعاع
تا جمالت فگندہ عکس بجام … کیمیائے شراب گشتہ شعاع

سیر نتواں ترا تماشا کرد — تا نع آفتاب گشتہ شعاع
عشق در دل نہ گنجد از شادی — تا صبا را حجاب گشتہ شعاع
عارضت را نقاب حاجت نیست — زانکہ نائب مناب گشتہ شعاع
کردۂ تا نقاب از رخ دور — زینتِ آفتاب گشتہ شعاع
در جبینم ز فیض درگاہت — پنجۂ آفتاب کردہ شعاع

روشن است از جبین با مجذوب
کز کجا آفتاب گشتہ شعاع

صبحگاہاں شمع خاور چوں کند شب را وداع — چرخ گردد ہمچو قندیلِ زجاجی پر شعاع
حکم دور بادہ را طغرا کش زریں قلم — بر بیاضِ صبح سازد نقش با خط شعاع
در خرابات مغاں از دور جام زرنگار — فاش گردد بانگ نوشا نوش و آہنگِ سماع
شب کند پہلو تہی از مہر چوں دیوار شہاب — روز گردد چوں جبینِ شاہ لبریزِ شعاع
صبحدم گوید مبارکباد بار ندِ مطیع — شوق گردد سجدہ ریزِ میفروشانِ سماع
چوں نخواہد عقل کل دنیا پرستاں را گلاب — روز و شب با یکدگر مشغول دائم در نزاع
رخت قاروں ہم بچاہ و یل از دنبال گنج — ہر کہ خوش دارد بگو اینس بہا انس متاع
اہل منصب را سلیم الطبع بودن آفت است — بد نظر دارند ہم را ہمچو گرگانِ سباع

فاش میگویم تو مجذوب از درگاہ کیست
شیر یزداں شہسوار الدین شہنشاہِ شجاع

غزلے سر کنم برائے چراغ — بنویسیم بہ خاک پائے چراغ
کو صبا تا ز گلشن تبریز — برساند دعا بپائے چراغ
پیش پائے چراغ چوں حافظ — خاکپا یم بخاکپائے چراغ
صبح شد ساقیا ہماں بہتر — کہ صراحی بود بجائے چراغ

دلِ پروانه خوں شود عمرے   تا نیفتد شبے بپائے چراغ

شوق پروانه رسد به مراد   که دهد جاں بروشنائے چراغ

عشق پروانه بچنگ آرد   گر بسوزد بمدعائے چراغ

گرد پروانه بگردد عشق   کز دل و جاں شود فدائے چراغ

جرأت عندلیب را نکند   عاشق روئے دلکشائے چراغ

کارِ پروانه رود از پیش   که نتابد رخ از جفائے چراغ

بزمِ درویش بے تعلق را   دل روشن بود بجائے چراغ

عیش در شب کند دلِ مجذوب
شب فزوں تر شود صفائے چراغ

ساقیا فصلِ بہار است و ہوائے گشتِ باغ   بوئے گل کے میکند بے بادہ ترطیب دماغ

ہر چہ داری صرفِ مے کن تا دہیں ویرانه   ورنه نامردن کند سودائے گنجت بے دماغ

تیز شو در ساغر بریز آں آب آتش رنگ را   کز لطافت در شبِ تاریک سوزد چوں چراغ

مے بده ساقی بآں نیّت که باشی سالها   شاہدِ بزم و ندیمِ گلشن و آہوئے باغ

گنج آں باشد که با معشوقِ سیمیں غبغبے   دا کشی مستان و خاطر جمع در کنجِ فراغ

تا توانی مے بدست آور که در صحنِ چمن   لاله را عمرے کم و آں جام خالی کرده داغ

بو الهوس را بهرهٔ از اعتشامِ عشق نیست   فرِ اقبالِ ہما کے سایه اندازد بزاغ

عزّتِ داغِ دل پرخوں شناس و شکر کن   تا بسانِ لاله و انجم مشک ریزندت بداغ

گو بہمت مجذوب تدبیرِ غمِ ایام چیست
روز و شب مے نوش تا ہرگز نباشی بے دماغ

صبحدم چوں خسروِ خاور کند تیغ از غلاف   زیر خاک آرد سپاهِ ہند را گرد مصاف

از دعاے صبح خیزاں چوں جمالِ آفتاب   رو نماید فتح در آئینهٔ دلہاے صاف

عطر آئیں بر تر یا پیچد از بازارِ حسن
در خطا آہو گذارد و بر زمیں بیہوش ناف

بادۂ گلگوں بود رونق فزائے بزمِ جم
خیزد از آئینۂ دلہا غبارِ اختلاف

عشق بازاں را مدد ہے وادیِ وفا دل میدہد
ورنہ تابِ صبرِ عاشق را ندارد کوہِ قاف

روئے نیکو را بچشمِ پاک اگر بینی چہ باک
واجب عینی است در شرعِ محبت بخلاف

آنکہ زخمِ دل کشاید بر رخش دریائے فتح
چشم چوں بردارد از مژگانِ شوخِ دل شگاف

ساقیا گر زندگانی میدہی ساغر بدہ
نوبتِ دوراں بآمد کن خود را معاف

گوش کن مجذوب تا ہدایت راہِ نجات
تا توانی بر گناہ و عجزِ خود کن اعتراف

سر نہ پیچم و امنش ہر چند دیر آید بکف
بودہ ام بر آستانش سر مرا بس ایں شرف

مے بدہ ساقی کہ آمد یار و شوق از کار رفت
چوں دلِ خوں گشتہ ام در خویش گنجد از شعف

گفتمش بنشیں دمے گفتا تواضع بر کنار
گفتمش جاں پیشکش گفتا تکلف برطرف

گفتمش راہِ وفا و راست گفتا لا تنم
گفتمش خوباں جفا کارند گفتا لا تخف

تا نشد ابرِ کرم چوں چشمِ عاشق قطرہ بار
گوہرِ غلطاں نشد درِ یتیمش در صدف

سر بہ صحرا دہ تو ہم ایں عقل و دور اندیش را
تا جنوں در ہا کشاید بر رخت از ہر طرف

خود پسنداں را با آدم ہیچ نسبت نیست نیست
با پدر ہم سرکشند ایں جاہلانِ ناخلف

رو گدا شو پادشاہی شو کہ با صد احتشام
روزِ حشرت با کریماں جا دہد در پیش صف

گر بہ تحسینے دلِ مجذوب را آری بدست
مطلبت از آدمِ پاکاں دہد شاہِ نجف

سرمہ دیدہ شد از آمدنت گردِ طریق
سیر وی با خدا ہمرہ و توفیق رفیق

از ازل تا بہ ابد قافلہ پیوستہ بہم
تا کرا فکر و خیالِ تو بود یار و رفیق

آنچناں رو کہ دعائے ہمہ کس با تو بود
دور رفتن از رفیقاں نہ بود شرطِ طریق

تا بزلفِ نزند محوز نخدانِ تو دست
نیست ممکن کہ بروں آید ازاں چاہ عمیق

چوں کمر بسکہ بفکرِ کمرت پیچیدم
کردہ دیوانہ و شوریدہ ام آں فکر دقیق

حکم بر ردّ و قبول ہمہ کس کارِ تو نیست
بگمان خرم مکن آنچہ ندانی تحقیق

عقل مضطر شود از معجزۂ سحر گداز
از دلائل ہمہ جا بس بود ست ایں تصدیق

تند خو خوار نشیند ہمہ جا بر سرِ خار
تو کہ عزت طلبی با ہمہ کس باش خلیق

خاطرت را ہمہ جا شاد کن از نیتِ خیر
تا بہ ہر کارِ تو مجذوب دہندت توفیق

از باغِ کفر و اسلام یک میوہ چیدہ عاشق
لیکن ازیں دو مذہب حق را گزیدہ عاشق

در وادیِ محبت چوں مرغ نیم بسمل
تا چشم میکند کار در خوں طپیدہ عاشق

شکرِ خدا کہ دائم درگاہِ دوست باز است
روئے کہ میتواں دید رُو از تو دیدہ عاشق

از کاسہ ہائے پر خوں بر جبیں نکردہ ابرو
نوش بادہ ہائے گلگوں بر سر کشیدہ عاشق

انجام دل طپیدن آسائشِ وصال است
بے اضطراب ایدل کسے آرمیدہ عاشق

در بابِ صبح دولت مفتاح دلکشائیست
آہے کہ شامِ ہجراں از دل کشیدہ عاشق

دیدم کہ در گلستاں بلبل بگوشِ گل گفت
خوباں وفا ندارند حرفے شنیدہ عاشق

پروانہ لبشب دوش با شمعِ خویش میگفت
تا جاں فدا نہ کردہ کے آرمیدہ عاشق

مجنوں بیادِ لیلیٰ خود را کند فراموش
خود با خیالِ خوباں از خود بریدہ عاشق

اخوان کوہکن را جستم ز بیستوں گفت
مانندِ صیدِ زخمی از خود رمیدہ عاشق

مجذوب صبح وصلے باشد کند تلافی
در روزگارِ ہجراں روزے ندیدہ عاشق

مے نوش از عقدہ ہائے عقل پیچاں چہ باک
چوں ترا مشکل کشا یاد است از مشکل چہ باک

سینہ صافاں را ز فکرِ کج دلاں اندیشہ نیست
لطفِ حق چوں یارِ ما حق است از باطل چہ باک

روئے آتش ہمچو گل خنداں شود از نیش خار   سینۂ دیوانہ را از طعنۂ عاقل چہ باک
عشق را اندیشہ از اندیشہ‌ہائے عقل نیست   شیر را از حیلہ ہائے روبۂ کج دل چہ باک
با توکل عشق را از راہِ دور اندیشہ نیست   دل بدریا دادہ را از دوریِ ساحل چہ باک
مشرق و مغرب بود خورشید را یک ذرہ راہ   ہمتِ مردانہ را از دوریِ منزل چہ باک

چوں فلک مجذوب گو دنیا سراسر عقدہ باش
چوں ترا مشکل کشا یار است از مشکل چہ باک

باد ہم شد بر آستانِ تو خاک   تا نہم پائے بر سر افلاک
شکر للہ در آستانۂ دوست   خاکم و از فلک ندارم باک
در پناہِ تو ام ز غیر چہ بیم   با سلیمانم و ز دیو چہ باک
آفتابم ز فیضِ یک نگہی   صبحگاہم بدولتِ دل پاک
حبذا من وعی و عاد الیک   مرحبا من اتی و صار فداک
پادشاہی نگر چہ مے باشد   مستم و رندم و عاشق و بے باک
خرم آں دل کہ فیض احسانش   مست و ہشیار را رسد چوں تاک
ہنرے نیست بہتر از احساں   مرضے نیست بدتر از امساک
آنکہ نشناخت مے فروشاں را   بہرہ ہرگز نہ برد از املاک
حق و باطل چہ روبرو کردند   خجلت از ہر دو میکشد شکاک

ہمچو مجذوب تا شوی خوشنود
بگذر از آب و باد و آتش و خاک

صحیفہ ایست بانشائے کاتبانِ ازل   کہ از حصارِ دعا کوتہ است دستِ خلل
ز التماسِ قبول تصدق است و دعا   کہ وعدہ را بدو انداخت اضطرابِ اجل
ز سعد و نحس چہ پرسی تو فالِ نیک بزن   کہ مشتری بتو نزدیک تر بود ز زحل

عطائی لولو التاج سل من الفیاض
فانها قطراۃ من السحاب نزل

فضائے مشرق و مغرب بذرع پیمودن
ہماں دو دیدۂ عمر است و راہ طول امل

برو بمدرسہ و یاد گیر صلح و صلاح
بیا بمیکدہ و دو بشو ز جنگ و جدل

کشادہ دل طلبی صاف و پاک باید باخت
خدا بکوری شیطاں ہمی دہد بہ دغل

چنانکہ قوت پرواز از دو بال دہند
ہمیشہ فائدہ باہم دہند علم و عمل

غلط زتست نہ از دیگرے غلط نکنی
کہ قبلہ با ہمہ عالم نشست مستقبل

ہمیں بود ہمہ را سر نوشت پیشانی
کہ ہیچکس نہ برد جاں ز دست بر اجل

چنانکہ فن رباعی مسلم است بہ من
خیال تازۂ مجذوب ماست فن غزل

ساقی بیار جامے زاں کیمیائے اقبال
یارب ہمیشہ باشی مسکین نواز خوش حال

بازم بمیکدہ و ساغر آزاد کن ز ہر قید
تا در رہ ہمت فشانم جان و دل و سر و مال

گر آں کنی کہ دلہا گردند از تو خوشنود
باشد دعائے خیرت ہر جا روی ز دنبال

بخشم نشان گنجت میخانہ را نشاں کن
تا سازدت تونگر آں کیمیائے سیال

کارے بکن کہ عمرت از خود خجل نباشد
روزے کہ گردد آخر روز و شب و مہ و سال

احوال عمر ضائع بیجا مگو بواعظ
از دور نو آنچہ ماند آخر بدہ بہ رمال

حکمے بکن کہ چوں مہر رویت سیاہ گردد
روزے کہ قبر خیزد و از نامہ ہائے اعمال

امید رستگاری از علم بے عمل نیست
پروازے کے تواں کرد زیں دانگہ بیک بال

داری ہوائے دولت بیدار باش تا صبح
خورشید را ازیں در باشد ہمیشہ اقبال

از دولت تو مجذوب گردیدہ ام سحر خیز
یارب ہمیشہ باشی بیدار بخت و خوش حال

لطف لعلت کردہ برجان ما سبیل
کوثر و تسنیم را چوں سلسبیل

تا ز لعلت یافت تعلیم سخن
کان قرآن شد زبان جبرئیل

یاد گلزار بهشت عارضت
کرد آتش را گلستان بر خلیل

شوق خط سبز و یاقوت لبت
خضر را بر آب حیوان شد دلیل

ذرهٔ مهرت به از هر طاعت است
بیشتر از هر کثیر است این قلیل

گر نبارد سر بخاک مقدمت
سنگ بارد بر سر اصحاب فیل

چون طبیب علت دلها توئی
جمله را باید شدن از جان علیل

مدعی سودے ندارد از امید
میرود از خاطرش ذکر جمیل

قدرت عشق و فسون مدعی
پنجهٔ شیر است و روباه محیل

دشمنت یارب شود امروز هم
روسیاه و عاجز و خوار و ذلیل

ظل اقبالت بفرق دوستان
باد در دنیا و عقبی مستطیل

جان و دل مجذوب مهر حیدر است
مغز اینست و دگرها قال و قیل

بنوش بادهٔ عشرت بدولت و اقبال
شگفته باش شب و روز و هفته و مه و سال

بیار باده که ایام غم به خیر گذشت
شگفته باش که عارض نمود صبح وصال

بیا که رفت قرار از دلم ز بسکه طپید
بیا که جان بلب آمد ز شوق استقبال

چنانکه چشم من از دیدن تو روشن شد
همیشه روئے تو باشد شگفته و خوشحال

بگوش نوگل خود بلبلے چه خوش میگفت
که بے جفائے خزاں کس نگشت فارغ بال

همیشه دیدهٔ مجنوں بماه مے نگرد
بیاد عارض لیلے چرا نگیرد فال

سرت ز عشق چه خواهی بادج ماه رسید
تو هم بشوق دل آرائے خود برو دنبال

مکن ملامت ناصح از گرفتاری
ندیده مرغ دلت دام زلف و دانهٔ خال

بزور حیله و دستان وفا ز دهر مجوے
که گشته بر سر هم صد هزار رستم زال

همیشه فال نکو زن برائے خود مجذوب
ز فال نیک کس البته می شود خوش حال

ساقی بده آں ساغر خورشید شمائل
تا ظلمت عقلم به تمامی رود از دل

سر رشتهٔ دولت بکف عقل نداوند
یعنے که بنادانیِ خود باش تو قائل

اقرار بنادانیِ خود کن که همین است
سر رشتهٔ فهمیدن مجموع رسائل

اندیشهٔ کج را بدم آتش مے ده
تا عقل نه سوزد نه شود وسوسه زائل

با معجزه اندیشهٔ کج محض عناد است
این نکته ترا بس بود از کل دلائل

خوں خور که کند در سفر عشق دلیرت
گر شیر نهٔ مگذر ازیں بیشهٔ هائل

تا مے نه کشی عقل تو دیوانه نه گردد
تا مست نگردی نشود حل مسائل

گفتند باآواز بلند آدم و خاتم
کز روز ازل عفو تو ما را شده شامل

مجذوب طلب کن که بدنیا و به عقبے
گر دوست کریم است همیں باش تو سائل

عشق ساقی شد مے بے غش زدیم
خویش را مستانه بر آتش زدیم

بوئے عشقے با تنک ظرفاں نه بود
باده با رندانِ دریاکش زدیم

عشق تا دریائے آتش مے نمود
دل بدریا کرده در آتش زدیم

بارها از جام ماه و آفتاب
باده ها بر یاد آں مهوش زدیم

تا رسیدیم از مکدر طینتاں
با نکویاں بادهٔ بے غش زدیم

سینهٔ ما صاف پر بے درد بود
باده با رندان دردی کش زدیم

نقش پهلو ترکش پر تیر ماست
صیدها با تیر ایں ترکش زدیم

طعنهٔ بے جائے دشمن را بجا
بر دلش با ناوک پرکش زدیم

تا نماید فکر دشمن شبه ناک
خویشتن را بر محک بیهش زدیم

بدخشاں بُد ابرش دنیائے دوں
پشت پا بر پشت ایں ابرش زدیم

عمرہا خوں شد دل ما ہمچو لعل
بوسہ تا بر لعل آں مہوش زدیم

ما ہمیں مجذوب از روز ازل
یا علی گفتیم و بر آتش زدیم

روز عجائے شد کہ من دردی کش میخانہ ام
عشق درویشی است کار ہمت شاہانہ ام

قطرہ ام دریا و بست و ذرہ ام خورشید رنگ
عقل حیران است ہر جا بگذرد افسانہ ام

پیش زاں کایں بحر اخضر رشیدہ از ذرہ خوشاں
شور دریا داشت در سر گوہر یکدانہ ام

خویش را چوں شعلہ بر آتش زدم روز الست
در دو عالم رُو سفید از ہمت مردانہ ام

سالہا بر گرد دل گردیدہ ام در بزم قدس
دل ہماں شمع فروزاں من ہماں دیوانہ ام

باجنوں دریا کشی ہا کردہ ام روز ازل
عاقلاں فکرے کہ در اندازہ آں سرخانہ ام

سینہ سوزان دلم را زندۂ جاوید ساخت
آب حیوان سمندر دارد آتشخانہ ام

بر دلم تا عشق طرح کعبہ و بتخانہ ریخت
پر ز تسبیح ملائک شد برہمن خانہ ام

شمع رخسار دگر آتش پرستم کردہ است
باز عشقے ہم سمندر کردہ ہم پروانہ ام

گفتگوئے واعظاں بر گوش من باد است باد
نیستم کودک کہ بفریبند با افسانہ ام

تا بود در خلوتم یک شیشہ باہوشے
آرزوئے سر بہ صحرا گر کنم دیوانہ ام

من کہ باشم عاشق و دیوانہ و مجذوب مست
از کہ جویم عذر خود کز خویش ہم بیگانہ ام

یار از ما جان و ما از یار ساغر خواستیم
جان بجاں دادیم و جاں بردیم و دیگر خواستیم

ساغر بسیار با یکجاں نمے شد خواستن
جاں گرفتیم از لبش ہر بار و بہتر خواستیم

نامناسب را دریں در آبرو دیدیم نیست
آبرو از درگہش با دیدۂ تر خواستیم

ہر دو عالم را بیکجا خواستن ممکن نبود
پادشاہی در لباس فقر ازیں در خواستیم

خاکساری در طریقت کیمیائے عزت است
در رہش ہر چند افتادیم بہتر خواستیم

عشق دام امتحاں گسترد و زاہد سبحہ خواست
برہمن زنار و ما زلفِ معنبر خواستیم

در جہاد آرزو مردانہ ما بستیم صف
از توکل جوشن و از ہمت افسر خواستیم

در فلک نقارۂ فتح و بشارت کوفتند
از دعائے اہلِ دل ہر جا کہ لشکر خواستیم

از جہان و سرخ و زردش کس نما ہرگز ندید
از سر ایں رنگ ہا چوں بوئے گل بر خواستیم

دولت دیدار او مجذوب آساں رونداد
از سر جاں بارہا از جان و دل بر خواستیم

بیاد وقت صبح بر گلشن گذشتم
ز سرو و لالہ و سوسن گذشتم

نہ سرو باغ را دیدیم قباپوش
نہ بر آں چاک پیراہن گذشتم

نہ خط عنبریں بر لالہ دیدم
نہ بر یک سبزۂ روشن گذشتم

نہ با نرگس نگاہ صف شکن بود
نہ بر آہوے صید افگن گذشتم

دلیلِ غنچہ را دیدم مے آلود
نہ بر آں نرگس پُرفن گذشتم

نہ رنگ مشک و عنبر داشت سنبل
نہ بر زلف کمند افگن گذشتم

نہ بر دوشِ صنوبر ماہ دیدم
نہ بر یک سرو سیمیں تن گذشتم

نہ یک گل را سخن داں چوں تو دیدم
نہ بر یک بلبلے چوں من گذشتم

سراپا آتشم چوں گلبنِ طور
مگر بر وادیِ ایمن گذشتم

تمنا را نگاہم آنچناں سوخت
کہ چوں برق از سرِ خرمن گذشتم

مدہ با زینت دنیا فریبم
کہ از آرایش ایں زن گذشتم

فلک کو خاک را گردد در آغوش
کہ من از گرد ایں دامن گذشتم

نیاید عاشقی با کج روی راست
مکرر بہ دلِ دشمن گذشتم

بگو دشمن کند فکرِ سرِ خویش
کہ من از سر بیک دیدن گذشتم

سر و جاں ہر چہ دارم از تو باشد ٭ تو از من شو کہ من از من گذشتم ۱۲ ۱۲

بهشتم کرد ذکر خیر مجذوب
نه هر جا با دل روشن گذشتم

سروے بقامت تو در اشرف ندیده‌ام — ماہے چو عارض تو به مصحف ندیده‌ام

صف در بہشت کشیده نه ایں آفتاب و ماه — در مجمع ملائکه ایں صف ندیده‌ام

ایں جاه و سلطنت به سلیماں نداده اند — ایں عز و شاں به شوکت آصف ندیده‌ام

یارے گزیده‌ام که بدوران حسن او — یک زاہد نداده دل از کف ندیده‌ام

رسوا ست وجد ساختهٔ صوفیاں به قہر — یکباره رقص بے نے و بے دف ندیده‌ام

محبوس دام انجمن وعظ چوں شوم — چوں بہتر ش ز میکده مصرف ندیده‌ام

تنہا ہمیں نه پیش نماز است بے سواد — یک اعتقاد و صاف دراں صف ندیده‌ام

پنہاں شراب خوردن مجذوب ہم رواست
دیوانه بطبع مکلف ندیده‌ام

اندر قسیم گر نشنیدی توبه از مے کرده‌ام — کذب و تہمت افترا بہتاں کجا کے کرده‌ام

کے تواند دور ازیں در ساز دم فکر رقیب — پیش ازیں ایں کوچه ها را پیش ازو طے کرده‌ام

ہمچو واعظ کے کنم ہمدم غم ایام را — منکه دفع ایں بلا پیوسته با مے کرده‌ام

تا دلم گردیده صاف از دولت خاک درت — کے نظر بر جام جم یا افسر کے کرده‌ام

گر دمادم چشم منت ساغرم بخشد رواست — سجدهٔ محراب آں ابرو پیاپے کرده‌ام

گر سلامت رخت بر منزل کشیدم دور نیست — یاد پائے چوں ہوس را در رہش پے کرده‌ام

کافر بخشنده ہم ساقی ز آتش ایمن است — نے بده تحقیق حال حاتم طے کرده‌ام

نالهٔ بے پرده را مطرب نوائے دیگر است — بارہا ایں نکته را تحقیق از نے کرده‌ام

توبه از مے گر کنی مجذوب تکلیفم مکن
گوش بر حرف پریشان تو من کے کرده‌ام

جامے بدہ کہ از دل و جانت دعا کنیم
چوں جانِ خود وجودِ ترا بے بلا کنیم

ساغر بگیر و وسوسۂ عقل گو مباش
عقل آں بود کہ تکیہ بلطفِ خدا کنیم

سہل است از شرابِ ریا سوز اجتناب
اے بے شعور توبہ بیا از ریا کنیم

ناچار مے بکش کہ ریا درد بے دوا ست
باشد ازیں وسیلہ غش از دل جدا کنیم

باشی تو ہم ہمیشہ جوان شگفتہ رو
با پیرِ مے فروش اگر آشنا کنیم

روشن ز خاکِ میکدہ کن چشمِ خویش را
تا بے نیازت از ہوسِ کیمیا کنیم

باشد ز آسمان و زمیں قدر با فزوں
مردانہ گر بعہد امانت وفا کنیم

تا شوقِ سلطنت نشود سدِ راہِ ما
باید در آستانِ تو خود را گدا کنیم

بگذار تا بپائے تو افتادہ جاں دہیم
باشد نماز ہائے قضا را ادا کنیم

داریم در نظر نظرِ کیمیا اثر
باید کہ خاکِ پائے ترا توتیا کنیم

مجذوب تا ترا ہمہ یاراں دعا کنند
باید کہ بے ریا ہمگی را دعا کنیم

قدح ز مرد و مے لعل و دست ساقی سیم
خزینہ بکف آوردہ ام بیک تسلیم

نہاں بہ سینہ درخشندہ گوہرے دارم
کہ نامِ آں دُرِ اشک است نہ زر و نہ لعل و سیم

خزینہ ہائے دگر دارم و نمے گویم
کہ پیرِ میکدہ ام دادہ ایں چنیں تعلیم

ہزار شکر کہ کارم بمدعائے دل است
شراب بخش و من مست و میفروش کریم

بہر دو زلف تو وابستہ مے کنم بازی
کہ تا ز غصۂ دل مدعی شود بدو نیم

ز دام زلف دلم را دگر رہائی نیست
بحیرتم کہ خلاصی چگونہ یافت نسیم

خمے کہ داشت فلاطوں بجز خیال چہ داشت
کسے کہ بے بہ خُم بادہ برد اوست حکیم

نظر بسوئے کرم بہ کہ دل بہ فکرِ عذاب
امیدوار خود و بادہ غصہ صاحب بیم

رضائے دوست اگر جاں طلب کند مجذوب
بگو بچشم و بکن سجدہ و بشو تسلیم

بہار آمد چرا بے بادہ باشیم
بکنج غم چرا افتادہ باشیم

چرا با مہلت شش روزہ چوں گل
سرِ ستانۂ نکشادہ باشیم

بیا و روئے خوباں روئے خود را
چرا بر روئے گل ننہادہ باشیم

بشوق گل رخاں چوں بلبل مست
بپائے گل چرا افتادہ باشیم

سر آلودہ را ستانہ بے باک
بپائے خم چرا ننہادہ باشیم

غم ایام ساقی در کمین است
بیا تا جنگ را آمادہ باشیم

بیار آں آتشیں آب ریا سوز
اگر ہم در سر سجادہ باشیم

دریں بازار ایماں مے فروشند
چہ باشد ما دل از کف دادہ باشیم

نفسہا را حساب آساں تواں داد
خراب نفس خود گر دادہ باشیم

چو عاشق سایۂ معشوق خویش است
ہماں بہتر کہ ما افتادہ باشیم

بہشت نقد آں باشد کہ مستاں
رفیق دلبران سادہ باشیم

دریں غمخانہ چوں مجذوب آں بہ
کہ با معشوق و جام و بادہ باشیم

دارم بسر کہ خدمت پیر مغاں کنم
تا عیش ہا ز دولت بخت جواں کنم

ہرگز کسے بدولت خود پا نمے زند
تا سر بجا است خدمت ایں آستاں کنم

مشقت نالہ ام کہ بہ شب میرود بیش
دریں است گریہ ام کہ بہ مستی رواں کنم

لعل لبت گر دہدم صد ہزار جاں
تا من بکام دل نفسے جاں فشاں کنم

ساقی بیار آں قدح سبز رنگ مے
تا خون رشک در دل ہفت آسماں کنم

عشقم بگوش گل بہزار آب و تاب گفت
یاقوت را چہ تاب اگر امتحاں کنم

باغیش خار خندۂ گل و گلستاں تراست
دیوانگی است شکوہ گر از باغباں کنم

بے غور حرف لب بکشا و جواب من
تا من بیک اشارہ ترا نکتہ داں کنم

در روزگارِ پیری اگر بانشست دل
بازش بعشق تازہ جوانی جواں کنم

مجذوبِ سرکش ز پے شہسوارِ عشق
تا آگہست زجرأتِ صاحب قراں کنم

کارِ خود را بالطفِ کارساز انداختیم
تا نظر بر چہرۂ آں دلنواز انداختیم

سینۂ ما سالہا آماجگاہِ غمزہ شد
تا ز روزِ نہانے دل گوشۂ براز انداختیم

دولتِ محمود از بادِ فنا ایمن نبود
خویش را بر حلقۂ زلفِ ایاز انداختیم

مصلحت را کیمیا ساز و حکمت تدبیر دید
خویش را در بوتۂ صبر و گداز انداختیم

ارغنوں پرواز ایں نہ پردہ یک آہنگ بود
ہر کجا در بزم دل گوشے براز انداختیم

ریزۂ دنیا شکارِ ہمتِ مستانہ نیست
بارہا دانستہ بر کنجشک باز انداختیم

مے بکش زاہد کہ باہم بستہ در تنالفاو
دامنِ تر و ترِ بجامۂ جانماز انداختیم

خرقۂ آلودۂ دنیا نماشے نیست بایست
کہ ز دوش ایں خرقہ را در نماز انداختیم

مدعی را صحبتِ عالمگیر ما از پا فگند
صید را ما با صدائے طبل باز انداختیم

مشکلِ مجذوب را مشکل کشا از ہم کشود
کارِ خود را با لطفِ کارساز انداختیم

کے رو دہد کہ با تو شبے گفتگو کنم
چوں ماہ لافِ حسن زند روبرو کنم

تا چند در خیالِ تو اے آفتابِ حسن
با ماہ ہر زماں ز ورے گفتگو کنم

دستے بنا ساز و بگو کم خضاب کن
تا خونِ رشک در دلِ پیر آرزو کنم

با آبروئے مہرِ تو یا کم ز خشر نیست
صد التماس ہم بجہاں آبرو کنم

زاہد بیا کہ بے دہد و دلم چشمِ مست داشت
باید روم بہ میکدہ تا جستجو کنم

خواری مکش بمیکدہ با من ہمیشہ بکش
چوں گل بیک پیالہ ترا سرخرو کنم

اے سلے چرا ہمیشہ نباشم شگفتہ رو
خود را بزہرِ غصہ چرا تند خو کنم

دیدار خوب در همه کار سے مبارک است
ساقی بیا بیا و تو مے در سبو کنم

هرگز باد هم به پیش نیاید دریں سفر
توفیق اگر دهند که خود را نکو کنم

مجذوب روزِ عید سراپایم آرزوست
تا خویش را فدائے سرِ پائے او کنم

من که دُردی کش بے ساخته و بے باکم
ساغت سرباخته هرگز نکند غمناکم

مے چرا در گرو عمر باغز نکنم
پیش ازاں روز که پیمانه کنند از خاکم

پیشِ من شیشهٔ پُر به بود از خمِ تهی
تا بہ عقلِ ملالول ندهد اوراکم

آتشِ دوزخم از عهده نیاید بیروں
آب میخانه نسازد ز ریا گر پاکم

نتواں شد خجل از غنچهٔ باده فروش
ورنه جز نغمهٔ چه حاصل بود املاکم

از هماں روز دلم شمع هدایت فروخت
کاتشِ عشق تو آمیخته شد باخاکم

طائرِ قدسم و باغ وطنم رفته زیاد
تا کجا بار کنند از گرهٔ افلاکم

گرهٔ رشتهٔ جانم که سرِ عاریت است
نگشاید مگر از حلقهٔ آں فتراکم

رند و دُردی کش و مجذوب بہ نظر بازم هست
فکرِ بے فائده هرگز نکند غمناکم

زهے شان و شوکت بس ایں عزتم
که از خاکساراںِ ایں حضرتم

جبینے به از آفتابم بس است
نشانِ نمایانِ ایں دولتم

ازیں در چو خورشید زلفت توش
هماں بوی دل لب بود خلعتم

ز اخلاص پوشیده ام خلعتے
که تا حشر بالا بجد و شوکتم

نباشم چرا خاکِ آں آستاں
که در خاکساری بود عزتم

سرم چوں کند سهو در سجدهٔ
که دل جمع سازد ز هر طاعتم

باین سجدهٔ خو کرده ام در ازل
نخواهد فراموش شد عادتم

دریں در ازاں گشتہ عقلم گدا   کہ ظاہر شود بر جہاں ہمتم
گناہم بامید لطف خداست   گواہی نباشد بہ از جرأتم
دگر وقت آں شد کہ از درگہش   کشادی دہد رو بہر ساعتم
کند بے نیازم ز ہر آرزو   ہمیں آرزو باشد از حضرتم

بہ مجذوب ابدال بگو مژدہ باد
کہ نزدیک شد وعدۂ دولتم

ساغرے گر ز لب لعل تو دریوزہ کنم   خاک در کاسۂ ایں گنبد فیروزہ کنم
نکند تشنہ لبم جام جم و آب حیات   مگر آں آب کہ با یاد تو دریوزہ کنم
یارب اندیشۂ فردا نرود از یادم   تا قناعت بہماں قسمت ہر روزہ کنم
روز شنبہ بکف آورمے وتا جمعہ بنوش   تا خبر وارت ازیں مہلت شش روزہ کنم
بہر یک بوسۂ آں مغبچۂ ماہ جبیں   پیر در دیر مغاں خدمت سی روزہ کنم
تا بگنج گہرم شاہ و گدا رشک برند   دیدہ را بہر در دل کاسۂ دریوزہ کنم
چوں بتوفیق خدا خون نکنم در دل خصم   منکہ افطار بخون جگر از روزہ کنم

اشک مجذوب اگر صبر کند من ہمہ را
لعل و یاقوت و عقیق و در و فیروزہ کنم

من باین در ز پئے نعمت و ناز آمدہ ام   طاق ابروئے تو دیدم بہ نماز آمدہ ام
نکہت زلف تو پیچیدہ بگلزار بہشت   بہ طلبگاری آں عمر دراز آمدہ ام
از پئے مصلحتے در قفسم داشتہ اند   طائر قدسم و از گلشن راز آمدہ ام
عجز افتادگی و مسکنتم در کار است   مشت خاکم کہ بدرگاہ نیاز آمدہ ام
طاعت بندہ عیاں بود کہ نافرمانی است   بامید کرم بندہ نواز آمدہ ام
باشد آبے بزند بر جگرم بادہ فروش   بر در میکدہ با سوز و گداز آمدہ ام

بر در خانقه و صومعه مستان بگذر / تا بدانی که چرا از همه باز آمده ام
از شبستان عدم تا به نظرگاه وجود / همه جا سیر کنان گوش بساز آمده ام
از پئے صید غمت باز دلم بال کشود / کو بکو این همه راه از پئے باز آمده ام

سرگذشت من مجذوب شنیدن دارد
گوش کن کز سفر دور و دراز آمده ام

زاهد مگو که مست شراب سه ساله ام / چشمے گرفته است بیاد پیاله ام
واقف نه که چون بکمندم گرفته است / با زلف عنبرین مشکین کلاله ام
هرگز براه میکده خود سر نرفته ام / قسمت کدام کرده بایں در حواله ام
چون دیده ام مدام نباشد بخط جام / این خط خلاص کرده ز قید رساله ام
یکدم خیال روئے خوش و صنعت خدا / بهتر بود ز طاعت هفتاد ساله ام
تا گوشهٔ ز ملک قناعت بجان خرید / در سینه داغها شده مهر قباله ام
با لطف آن مزاج ندانم که از چه رو / هرگز بخاطر تو گران نیست ناله ام
شکر خدا که از لب لعلت نهان نبود / آن زهرها که ریخت غمت در پیاله ام
دوشم بیاد خط تو دیوانه کرده بود / دیدار ماه چارده و دور هاله ام

مجذوب از قرینه توان یافتن که دوست
آزرده نیست خاطرش از آه و ناله ام

مستیم و گنهگار بجز آه نداریم / باک از عسس و محتسب و شاه نداریم
بے باک و سراسر رد و رندیم و نظرباز / در دل هوسے جز رخ چون ماه نداریم
جاهے که ز دولت نبود دولت فقر است / آن نیست که ما دوستی از جاه نداریم
شهرے که در و دولت و اقبال فروشند / نزدیک تر از ملک سحرگاه نداریم
داریم بتوفیق خدا سلطنت فقر / ما رشک بدرویش و شهنشاه نداریم

احوال رہ از عقل و جنوں ہر دو گرفتیم — نزدیک ترا از راہ جنوں راہ نداریم

تنہاست جنوں گرچہ ہمہ راہیست بیابان — تا من ترا از راہ خرد راہ نداریم

بر دامن تشریف بلندش نرسیداست — تا دست امید از ہمہ کوتاہ نداریم

مجذوب در شاہ کرم خاک مراد است
امید بغیر از کرم شاہ نداریم

اے سراپا ناز قربانت شوم — ناز کن تا باز قربانت شوم

جملہ خوبان جہاں صید تو اند — من ہم اے شہباز قربانت شوم

تعریفش زندہ اعجاز تست — اے تمام اعجاز قربانت شوم

شمع رویت کو کہ دل پروانہ وار — تا کند پرواز قربانت شوم

میشوم قربان آن ساعت کہ باز — بینمت دمساز قربانت شوم

صد رہم گر باز گردانی ز راہ — باز گردم باز قربانت شوم

ہر کہ قربان تو شد ممتاز شد — تا ہم ممتاز قربانت شوم

گر کنم صد جان فدایت پر زیان — از دل و جان باز قربانت شوم

دیدۂ مجذوب حیران تو شد
من ہم اے شہباز قربانت شوم

ما باین در نہ پی برگ و نوا آمدہ ایم — در دمندیم و بامید دوا آمدہ ایم

چون توان آمدن از عہدۂ این شکر برون — کہ بامید بدرگاہ شما آمدہ ایم

با وفا مہر تو از روز ازل پیمان بست — بر سر وعدۂ آن مہر و وفا آمدہ ایم

بہوائے سر کوئے تو زگلزار بہشت — ہمرہ قافلۂ باد صبا آمدہ ایم

از سر شام عدم تا بہ سحرگاہ وجود — بہوا داری آن زلف دوتا آمدہ ایم

طاق ابروئے تو کعبہ دیدہ دل قبلہ نماست — ما باین در نہ پی قبلہ نما آمدہ ایم

یکجہاں آتش دل شعلہ ور از کوئے تو شد
از پئے آتش ایں طور لقا آمدہ ایم

خاک میخانہ شو و جام جہاں بیں بکف آر
تا بدانی ز کجا تا بکجا آمدہ ایم

دو جہاں را بسر خوانِ کرم خواند کریم
از عدم جملہ باواز صلا آمدہ ایم

از بیابانِ حرم تا بدر پیرِ مغاں
ہمہ جا بر اثر راہ نما آمدہ ایم

بہوائے من مجذوب ز گلزار بہشت
بہر تسلیم بدرگاہ خدا آمدہ ایم

دارد بسر ہوائے رخت آفتاب ہم
خور کردہ خندہ آب بدل لعل ناب ہم

در پردہ ز جمال تو آتش بکائنات
یعنی نداشت تاب جمالت نقاب ہم

پیچیدہ سنبل از خم زلفت بخویشتن
در برگ غنچہ پردہ نشیں شد گلاب ہم

از تاب بادہ بر گل رویت عرق نشست
یا آتش اندر رخ تو خجل گشت و آب ہم

خورشید را نہاں نکند پردہ ہائے راز
محوست کدام ذرہ فتنہ در نقاب ہم

خوں ریز شو چو لعل بدخشاں بخونِ دل
تا از جگر شراب دہندت کباب ہم

جامے دریں جہاں بجگر تشنہ بدہ
تا آں جہاں نجات دہندت ثواب ہم

خود را بشوق گریہ مستانہ مست کن
تا نالہ ات دعا شود و مستجاب ہم

سنجیدہ گوئے و آنچہ نپرسند ہم مگوئے
ایں نکتہ را ز من بشنو و ز کتاب ہم

دیدیم ما ملازم درویش بودہ است
آسائشے کہ شاہ نہ بیند بخواب ہم

آہم تجالت از دلِ مجذوب میکشد
شکر خدا کہ رفت غم و اضطراب ہم

توبہ کردم کہ دگر توبہ ز صہبا نہ کنم
در غمہائے جہاں را بہ عبث وا نہ کنم

ساقیا بادۂ غم عقل کج اندیشۂ ماست
مے بادہ تا دگر اندیشۂ بیجا نہ کنم

من ہم از قہقہہ چوں خندۂ مینا شب و روز
خوں چرا در دلِ ایں گنبد مینا نہ کنم

غم دنیائے دنی دشمن دین و دل ماست ‌ ‌ ‌ نیست مردی که علاج غم دنیا نه کنم

ناکسم گر بہ ہواداری آن زلف دوتا ‌ ‌ ‌ پنجه در پنجهٔ مرد افگن جوزا نه کنم

منکه انجم همه جا گنج گہر کرده روان ‌ ‌ ‌ خنده چون برق بر کم خرچ ثریا نه کنم

همه را فقر و فنائے همه روشن شده است ‌ ‌ ‌ از تو هم جز تو همان به که تمنا نه کنم

شمع رخسار تو فرمود که در روز و شبم ‌ ‌ ‌ کار پروانه کنم من هم و پروا نه کنم

صبر و هوش و خرد و دین و دلم رفته ز دست ‌ ‌ ‌ نه همه تا همه را پیش تو پیدا نه کنم

آن هنر نیست که بد بینم و گویم هنر است ‌ ‌ ‌ هنر آنست که بد بینم و رسوا نه کنم

کربلا گرچه ربود از دل مجذوب قرار
من چرا در نجف آسوده تماشا نه کنم

دل داده ایم و تحفهٔ دردے گرفته ایم ‌ ‌ ‌ خون خورده ایم و چهرهٔ زردے گرفته ایم

خورشید و ماه را که سر از آسمان گذشت ‌ ‌ ‌ از دفتر جمال تو فردے گرفته ایم

سرگشتهٔ تو ایم و فلک پیش خیال ماست ‌ ‌ ‌ در وادی جنون پے گردے گرفته ایم

ما را ہوائے میکده بر سر فتاده است ‌ ‌ ‌ آنجا نشان چارهٔ دردے گرفته ایم

چشم و چراغ ما دل صاف است چون سپهر ‌ ‌ ‌ تا از کتاب حسن تو فردے گرفته ایم

آبے نگر بہشت زند بر ہوائے ما ‌ ‌ ‌ آنجا نشان چشمهٔ سردے گرفته ایم

دنیا زن است و عاشق دنیا نه زن نه مرد ‌ ‌ ‌ این پند را بگوش ز مردے گرفته ایم

مجذوب مدتے است که از ما کشیده سر
یکباره ترک بادیه گردے گرفته ایم

ما تن بعیش مفت مسلم نمے دہیم ‌ ‌ ‌ لیکن غم ترا بدو عالم نمی دہیم

تشریف غم ز روز ازل سرنوشت ماست ‌ ‌ ‌ او ہم نمی ستاند و ما ہم نمی دہیم

ما دل بجای گوشهٔ میخانه بسته ایم ‌ ‌ ‌ این گوشه را بسلطنت جم نمی دہیم

لذت ز غم نیافته حیرت مکن طبیب
گر دل به مهربانی مرهم نمی دهیم

آشفتگی ز خاطر پاکم نمی شود
تا دل بدست طرهٔ پر خم نمی دهیم

ویران سرای حادثه را آن ثبات نیست
رخصت به سیل اشک دمادم نمی دهیم

نگذشته بود از سر آوازهٔ سخا
انصاف بر سخاوت حاتم نمی دهیم

ای دل شگفته باش که غم قسمت در بهشت
این مژده را بمردم بی غم نمی دهیم

با یاد تو رفاقت مجذوب در کنج غم
این گوشه را بعیش دو عالم نمی دهیم

تا پای همت میرود از آرزو کم میکنم
دست از تمنا می کشم تسخیر عالم میکنم

کی رو دهد با سیم و زر با گنج یاقوت و گهر
این عیش ها کز دولت اشک دمادم میکنم

بر زلف آن ماه چگل دل بسته ام از جان و دل
خود را اسیر مستقل از شوق اسلم میکنم

در گلشن صبر و وفا کاری ندارم جز دعا
گاهی شکایت با صبا از زلف پر خم میکنم

گفتم شدم دیوانه ات عمر بسینه در میخانه ات
گفتا بیک پیمانه ات من نیز آدم میکنم

زاهد نداری کیستم کی چون تو بی می زیستم
بی فکر هرگز نیستم طاعت مگو کم میکنم

هر چند بیهوش از بیم از مرگ هم غافل نیم
جامی که بر سر میکشم پاسی هم از جم میکنم

افیون و می با یکدگر گر کیفیت دیگر دهد
زان غصه را با خون دل پیچیده در هم میکنم

خوش می نماید دم بدم در یاد او مجذوب هم
صبری که من در کنج غم با چشم پر نم میکنم

از دامن خود دست کشیدیم و گذشتیم
از غیر تو مردانه بریدیم و گذشتیم

دیدیم گرانی همه از خاک پرستیست
چون شعله سر از خاک کشیدیم و گذشتیم

راهی که درو ریگ روان شیشه و الماست
هر گام بصد کعبه رسیدیم و گذشتیم

از باغ تمنا که دو رنگی ثمر اوست
چون بوی گل آهسته پریدیم و گذشتیم

هر بوالہوسے دامنے از غنچہ و گل چید
ما دامن ازیں طائفہ چیدیم و گذشتیم

با دامن ہر غنچہ درآویختہ صد خار
بر طبع ہزاراں نہ خلیدیم و گذشتیم

در پردۂ آں نور کہ پیدا و نہاں است
پیدا و نہاں را ہمہ دیدیم و گذشتیم

در باغ ہوس میوہ صفر اشکنے نیست
از شاخ طمع دست کشیدیم و گذشتیم

در بادیہ گاہے کہ رسیدیم بہ مجذوب
ہوئے بہم از دور کشیدیم و گذشتیم

من ازاں کلاہ ہمت کہ بطرف سر شکستم
چہ طلسم آرزوہا کہ بیکدگر شکستم

نہ بہ درد سر اسیرم نہ بہ چیں جبہ ایل
نہ خمار شام غم را ز مئے سحر شکستم

بہ شکست شیشۂ ما دل خصم کو بنازد
کہ من ایں شکستنی را ز تو بیشتر شکستم

چہ بقوت ضعیفی چہ بزور ناتوانی
دل دشمنان خود را نہ بزور و زر شکستم

گل و لالہ زار چشمم ز ہوا نگشتہ رنگیں
سر خارہائے غم را ہمہ در جگر شکستم

دل خویش را ندانم دل تست پاک آہن
ز غم تو بسکہ در دل سر نیشتر شکستم

بہ شکستگی دلم را ہمہ جا شکست زلفت
چہ عجب اگر کشادے بہ در بہ در شکستم

بہ پناہ آستانے شدہ ام چو نوح آدم
کہ دراں سفینہ ہرگز نہ بہ خطر شکستم

ہمہ جا کشیدہ درہا بہ خم و غمائے مجذوب
بہ شمارۂ طلسمے کہ دریں سفر شکستم

دگر رفتم کہ در میخانہ باشم
رفیق شیشہ و پیمانہ باشم

ز مے نوشی رود کار من از پیش
روم در کار خود مردانہ باشم

دل دریا کشم خوشنود ازاں است
کہ من دردی کش خمخانہ باشم

چرا از مے فروشاں دور گردم
چرا با آشنا بیگانہ باشم

دراں مجلس کہ ساقی شمع بزم است
چرا حسرت کش پروانہ باشم

بحرف ناصح و فریاد واعظ
اگر عاقل شوم دیوانه باشم

برو زاهد ریا عشقت بے عیش
چو در دامم چرا بے دانه باشم

بیا ساقی بره غم کور طبعاں
خراب نرگس مستانه باشم

تو می باید که دائم شاد باشی
چه باشم من که باشم یا نه باشم

تو ام آشنا را آشنا ساخت
اگر بیگانه بیگانه باشم

چه حاصل از غمِ ایام مجذوب
همان بهتر که در میخانه باشم

هر زماں از خونِ دل جامِ شرابے میزنم
در غم شکر لبے بر آتش آبے میزنم

نیستم پروانه تا خود را بهر آتش زنم
ذره ام لاف وفائے آفتابے میزنم

غنچه را مے بوسم و یادے زلفت میکنم
ساغرے نوشم و فالے صوابے میزنم

گوشهٔ میخواهم و یک شیشهٔ باهوشی
بر صفِ همصحبتاں باز انتخابے میزنم

از صبوحی مطلبم جز گریهٔ مستانه نیست
بخت خواب آلوده را بر رخ گلابے میزنم

از تماشائے کواکب حیرتم را مطلبے است
با خیالِ شوخ چشماں راه خوابے میزنم

میکنم دل را تسلی با خیالِ عارضت
آتشِ پروانه را بر اضطرابے میزنم

ایں کمالم بس که چوں مجذوب در دیر مغاں
دم ز خدمت گاریِ عالی جنابے میزنم

پیمانه کش و رند و خراباتی و مستیم
نزدیه خدانیم همینیم که هستیم

جز پیروی پیر مغاں و سر ما نیست
ما بر سر اقرار همان روز الستیم

آں نیست که با هم بغم توبه نباشیم
ما توبه که کردیم همان روز شکستیم

با ننگ خودی ذوق ز مستی نتوان یافت
گو خلق بدانند که ما باده پرستیم

از دلِ غم بیگانه گردے شد و پیر مغاست
آں روز که لب برلب پیمانه نشستیم

از ره باطرفی نه بستم ترک عادت میکنم / میروم در حلقهٔ مستان عبادت میکنم

بهتر از اشک ندامت هیچ استغفار نیست / بعد ازیں با گریهٔ مستانه طاعت میکنم

کار و بار مے فروشاں دل بدست آوردن است / میروم تفتیش ارباب مروت میکنم

آمدم بر آستانت تا کنم جاں را نثار / جاں چه باشد آنچه مقدور است خدمت میکنم

بے رخت با نالهٔ آتش در گلستاں میزنم / بے قدت سروے که می بینم قیامت میکنم

در خیال لعل میگونت دلم خوں مے شود / تا نمکدانی بکار ایں جراحت میکنم

گر کنم گاہے رقیباں را نوازش دور نیست / همچو مجنوں با سگ لیلے محبت میکنم

چوں ملائک تا شوم در محفل جاں را شمع بزم / خویش را پروانهٔ خدام حضرت میکنم

دولت بیدار دل جز دیدهٔ بیدار نیست / چشم باز خویشتن را یار دولت میکنم

از گناه خویشتن مجذوب خاطر جمع دار / التماس از پادشاه دین و دولت میکنم

چه غم دارم غم دلدار دارم / چه کم دارم غم بسیار دارم

ندانستم دلم را چوں ربودند / زیاں از گرمی بازار دارم

دلم جمع است با زلف پریشاں / مسلمانم سر زنار دارم

ز بس در کوچه ها بیهوده گشتم / خجالت از در و دیوار دارم

رقیب از خاطرم نگذشته هرگز / شکایت گونه از یار دارم

سلیماں خاتمے افگنده از دست / دریں مقوله من هم کار دارم

ز خصم کج زباں اندیشه ام نیست / زبان خوش برائے مار دارم

سراپا عیبم و نیکم شناسند / کریمے را چه ستار دارم

از انم چشم بر مال کسے نیست / که من هم چشم گوهر بار دارم

دل از کف داده مجذوب مستم / بغیر از عاشقی صد کار دارم

ایدل بیا کہ مژدۂ وصلے شنیدہ ام — روز خوشی بطالع خود باز دیدہ ام

در بزم وصل نالہ یقیں دلکشا تر است — منعم مکن کہ بلبلِ ہجراں کشیدہ ام

پروانہ وار روز و شبم در نظر یکے است — بے دوست روشنی ندہد تو دیدہ ام

در سینہ داغ نیست کہ در ہم شگفتہ است — از لالہ زار عشق تو گلہاست چیدہ ام

بایاد زلف و روئے تو واللیل والضحیٰ — حرزے کہ در فراق تو بر خود دمیدہ ام

دردت عزیز تر بود از جان غافلم — حق با منست زانکہ بجان دل خریدہ ام

دست دہندہ آب بر آتش زند مدام — ساقی شنیدہ بود و لے سنجیدہ دیدہ ام

تنہا بہ پیش پیرِ مغاں مے بہ از ریاست — از مفتیانِ مدرسہ ہم وا رسیدہ ام

در عشق سیلِ حادثہ بستم نے کند — چوں کوہ در حصارِ فلک آرمیدہ ام

مجذوب مژدہ باد کہ آمد بہار وصل
بالبدفی بطالع خود باز دیدہ ام

ہر کجا مستاں بآں سرو قداں برخوردہ ایم — از جہاں گل چیدہ از بخت جہاں برخوردہ ایم

گرد غم از خاطرِ ما سرو قداں مے برند — ما بدو رقبہ آخر زباں برخوردہ ایم

چوں نبا شد از پے قامت بلنداں چشم ما — ما ز شاخ سدرہ در باغ جناں برخوردہ ایم

سالہا خوں خوردہ ام از حسرت یاقوت اشک — تا شبِ قدرے بایں گنج رواں برخوردہ ایم

دانہ ہائے اشک ما شبہا پریشاں گشتہ اند — تا بدامِ حلقۂ عنبر فشاں برخوردہ ایم

در دیارِ عشق باشد زندگی در یاد یار — گرچہ ما دل دادہ ایم اما بجاں برخوردہ ایم

عیشِ درویشاں کجا و عشرتِ شاہاں کجا — ما بہ بزم خسرو آئیں کیاں برخوردہ ایم

خیر خواہاں عالمے را کردہ با ما خیر خواہ — آنچہ مارا بود در نیت بآں برخوردہ ایم

روز و شب با نشۂ مستی تماشا خوشتر است — چوں بہ بازیہائے خوب آسماں برخوردہ ایم

از در پیرِ مغاں ہر دم من و مجذوب را — دولتے را دادہ از بخت جواں برخوردہ ایم

بخون دیده مکتوبے نگارم — یکایک عرضه دارم آنچه دارم
هوالمطلوب در عنوان کنم نقش — باین عنوان ز عاشق یاد آرم
حکایت هائے ایام جفا را — به تفصیل وفا یک یک شمارم
کشم طغرا بمضمون هائے پرسوز — کنم ختمش باُمیدے که دارم
بهم پیچیده چون مار آتشش — ببال طائر قدسی سپارم
بهمین آن همایون بال شاید — بفارغ بال از غم سر برآرم
الٰهی مهربان گردان دلش را — ز لطف مهرباں هرکس ندارم
برودی بازگردان آن بهارا — که دیگر نیست تاب انتظارم
بده ساقی شراب ارغوان رنگ — باں نیت که بینی روئے یارم
بامید وفا از دل کشم برد — جفا جوئے که کردا امید وارم
باین شرط از کشم دل برد دلدار — که دست از دامن او بر ندارم
اگر عشقم نه بخشد عمر جاوید — چه حاصل از حیات مستعارم
الٰهی عمر جاویدم کن احسان — که احسان ترا یک یک شمارم

تعجب نیست از اقبال مجذوب
که همت بسته یارش را بیارم

کو همت مردانهٔ تا از تمنا رم کنم — چون کار این عالم شود تسخیر آن عالم کنم
کو عشق مه رخسارهٔ کو شوق آتش پاره — تا با سرشک لاله گون خون در دل عالم کنم
کو زلف آن ماه چگل کو آن بلائے دین و دل — تا خاطر مجموع را آشفته و درهم کنم
کو دوستے تا یار من مستان شویم اندر چمن — او رو نهد بر شاخ گل من ناز بر شبنم کنم
کو طوق سیمیں غبغبے کو خاتم لعل لبے — تا اسم اعظم را روان از نقش آن خاتم کنم
گاه از گناهم تنگدل گاه از عبادت منفعل — کو گریهٔ مستانهٔ تا هر دو را باهم کنم

هرگز نه سیرم گر شبے شیریں کنم کام از لبے
دل آب حیواں در کشد من سیر جام جم کنم

تخت کیاں برباد شد دوراں کے از جم یاد شد
جامے بده تا آگہت از جرأت رستم کنم

شاہا نوازش کن مرا تا مجمع خصم ترا
سازم پریشان و فنا با حلقۂ ماتم کنم

گر خصم کج سرکش شود با شعلۂ آتش شود
من با خدنگ راستی ہمچوں کمانش خم کنم

تا گشته ام بیشیت گدا می گویم و باشد روا
تا ناز بر نوشیرواں با خنده بر حاتم کنم

گر چند روزے با جفا صبرے بود مجذوب را
از دولتِ غم عیشها با خاطرِ خرم کنم

هر جا ز سرگذشت خود افسانه بسته ایم
بندے به پاے عاقل و دیوانه بسته ایم

مشتاق یک نظارهٔ دیدار آشناست
چشمے که از عنایت بیگانه بسته ایم

در ملکِ فقر ما غمِ یاجوج حرص نیست
سدیست ما بہمت شاہانه بسته ایم

در جستجوے دل که ہماں خانۂ خداست
احرام کعبه در رہ میخانه بسته ایم

سیماے شمع در دل شب خوش نگارست
ما دل بزلف یار حکیمانه بسته ایم

خواہش کجا به جذبۂ معشوق میرسد
تہمت به عشق بازی پروانه بسته ایم

باالتفات ساقی و احسان میفروش
پیماں به ستیاری پیمانه بسته ایم

مجذوب باده نوش که مائیم و یک امید
آں ہم بالتفات کریمانه بسته ایم

گردیده ام غبار و پناہے گرفته ام
بر طرف دامنے سر راہے گرفته ام

در خاطرم شکست طلسمات آرزوست
پیمانه ہم از کف ساقی گرفته ام

گنج قناعتم ز عنایات لطف اوست
ایں ملک را به تحفۂ آہے گرفته ام

منعم مکن ز حلقۂ مستان سینه صاف
من ہم دریں حصار پناہے گرفته ام

پاے طلب ز کوی خرابات چوں کشم
آنجا نشان خانه ماہے گرفته ام

چوں شمع دل گداخته صد بار جرأتم
تا رخصت نهفته نگاهے گرفته ام

تا خجلت از کرم نه برد ورنه بازخواست
بر هر گناه ز توبه گواهے گرفته ام

مجذوب خاکسارم و در انتظار دوست
در کوچهٔ وفا سر راهے گرفته ام

خیز تا از در میخانه گذارے بکنیم
بالب غنچهٔ دفع خمارے بکنیم

راه ظلمات و لب چشمهٔ حیوان دور است
التماسے ز لب لعل نگارے بکنیم

ماهمان به که درین دائرهٔ حیرانی
خویش را محو رخ لاله عذارے بکنیم

نیست در انجمن وعظ بجز غصه و آه
عیش آنست که با مهر نگارے بکنیم

در مقامے که بیاد لب او مے بکشند
زاں میاں مصلحت آنست کنارے بکنیم

ما ندانیم پریشانی ما تا کے و چند
با سر زلف تو خوب است قرارے بکنیم

عمر نقدیست که البته ز کف خواهد شد
خوشتر آنست که صرف غم یارے بکنیم

خواب را سرده و برخیز که با دیدهٔ باز
شاهبازے برسانیم و شکارے بکنیم

عمر تا چند شود صرف شمار زر و سیم
باید اندیشه هم از روز شمارے بکنیم

پیش ازین هم نتوان کرد مدارا با خصم
تیر آهے بکشیم از دل و کارے بکنیم

عمر مجذوب نه این روز و شب و سال و مه است
عمر آنست که صرف غم یارے بکنیم

میروم تا گریه در دامن هاموں کنم
تحفهٔ من هم نثار تربت مجنوں کنم

یست رخصت ورنه بتوانم بزور اشک و آه
بحر را بے آب سازم دشت را جیحوں کنم

لو غم عشقے که در خاطر نشیند کوه کوه
تا ز رشک غنچه خوں در دل گردوں کنم

ولت دیدار آں باشد که در بزم وصال
دیده را آئینه دار حسن روز افزوں کنم

هیچ گفتم آں دهاں را لب بدشنامم گشود
خاطرش از هیچ میترسد ندانم چوں کنم

بے لبش جز خونِ دل جا ہم نباشد در نظر
ساغرم خالی چو گردد دیدہ را پر خوں کنم

دلبرم طفل است واز حال رقیب آگاہ نیست
دوست از دشمن نمے داند نہ دانم چوں کنم

جوہرِ دل را نشاید بے گداز آئینہ ساخت
ایں خیالِ خام را باید ز سر بیروں کنم

خواجہ را گفتم فرو تر شد بفکرِ مالِ خویش
تا خبر دادست ز اقبالِ زرِ قاروں کنم

غم مخور مجذوب تہیۂ جنونی کردہ ام
باز میخواہم بیک ساغر ترا ممنوں کنم

آں شب کہ با خیالِ لبت غنچہ خفتہ ام
صبح از نسیمِ زلفِ تو چوں گل شگفتہ ام

بیدار کردہ صبحِ سعادت مرا ز خواب
آں شب کہ در خیالِ تو بیدار خفتہ ام

دائم لبت نہ خندہ و در بیت شگفتہ باد
چوں گل بیک پیالۂ کئی گر شگفتہ ام

سہ درہ میانِ خوف و رجا فکرتم گداخت
با آنکہ مژدہ ہا ز کلامت شنفتہ ام

باید ز آستانِ تو جویم دوائے خویش
آگاہ جز تو کیست ز راز نہفتہ ام

از خارہائے ہم اندیشہ کے کند
در راہِ دل کہ با مژہ بگیر رفتہ ام

حیرت مکن ز ہمتِ مجذوب در رہِ عشق
گر شش ہزار بیت بیک ماہ گفتہ ام

نیکو نگر کہ نسخۂ دیوان مختصر است
ایں شش ہزار دُر کہ بیک ماہ سفتہ ام

مجذوب لافِ عشق زدن عاشقانہ نیست
ایں نکتہ را بگوشِ تو صد بار گفتہ ام

بقیہ اشعار مثنوی ردیف (د) صفحہ ۶۴

مغنی نوائے طرب ساز کن
طرب را دریں پردہ آواز کن

نوائے دلم عاشقِ ساز تست
خوش آں دل کہ مشتاقِ آواز تست

مگو فاش بر سوا با آواز نے
کہ ایں فتنہ نے جز گزارد نہ کے

مغنی بگو فاش با تار چنگ — کہ جائے نکوع است این دیر تنگ
شنو تا چہ خوش گفت آواز دف — کزین دائرہ ہیچ ماندہ بکف
شنو تار طنبور دیدم گریست — کہ جز زہر دوری ندید کاسہ چیست
چہ خوش گفت ناقوس این کہنہ دیر — کہ یزدان کریم است و انجام خیر
الٰہی بہ مستان روز الست — کہ دل بر تو بستند از ہر چہ ہست
بآن ہر دو یک تن کہ روز ازل — کشیدند ساغر بہ کین ہبل
بہ پاکش بزم روحانیان — کز و شد زمین قبلۂ آسمان
بشاہے کہ در مسند من عرف — کشیدہ بسر ساغر لو کشف
بہ لعل لب مخزن مجتبا — کہ یابند از و زہر نوشان شفا
بہ شیرے کہ در بیشۂ امتحان — نتابید از کہر آتش عنان
بآن رونق افزائے عنوان دین — کہ زینت از و یافت عرش برین
بآب دو زنخ باغ و بستان علم — بچشم و چراغ گلستان حلم
بشاہے کہ داوند از صدق تاج — کہ یابد از و دین پاکان رواج
بفرمان وہ کشور علم دین — کہ بود افسرش نقش والکاظمین
بنور دل آرائے شاہ رضا — کز و آشکار است راہ رضا
بجود جوادے کہ روز نظر — گنہگار تر را کند شاد تر
باقبال آن شاہے عالیجناب — کہ برج دہم را بود آفتاب
بشاہنشہے کز سجود درش — فزون از ملائک بود عسکرش
بخاک رہ آن شہنشاہ دین — کہ بر وے شود ختم فتح مبین
بآن چار دہ کہ با یکدگر — کشیدند جام شفاعت بسر
کہ مجذوب را پیش مولائے او — ز جام نجاتش کنی سرخ رو

به نزد شهاں با دلِ پر امید — کنی در دو عالم مرا رو سفید
چناں کن که بر درگهت جاں بکف — بریزند خونم بخاکِ نجف

آتشے شب در نیستانے فتاد — سوخت چوں کشتۂ که در زبانه فتاد
شعله تا مشغول کارِ خویش بود — هر نئے شمع مزار خویش بود
شمع ساں آتش زبانے زاں گرود — با دل پر از شکایت کوه کوه
بانگ زد بر شعله کے بیدادگر — آفت دوراں بلائے خشک و تر
بے سبب ایں فتنه و آشوب چیست — در شکستِ دل ترا مطلوب چیست
بیگنه ما را جفا کردن چراست — [illegible]
گفت آتش بے سبب نفروختم — دعوی بے معنیت را سوختم
با چنیں دعوی چرا اے کم عیار — برگ خود ساختی هر نو بہار
هر کجا لفظی منم باید نمود — همچناں در بندِ خود بودی که بود
سایه ساں دائم به پستی ماندهٔ — در پسِ دیوار هستی ماندهٔ
از فنا گر تشنگے مے داشتی — از شرر تخمے بدل کے کاشتی
گرچه خاکستر نشیمن کرده ام — برتر از چرخ بریں بیت کرده ام
کار من نیک است گر بیں میکنم — ملکے تا هست من کس میکنم
همچو نے مجذوب برگِ خود مساز — چوں حریفانِ زبانی هیچ مباز
اهل دل مائل به پستی نیستند — همچو نے در بندِ هستی نیستند

اتمام مثنویات باقی غزلیات از ردیف (ن) تا ختم دیوان
زیر طبع ہے

صحت نامہ از ردیف الف تا ختم د
دیوان مجذوب تبریزی

صحیح	صفحہ و سطر	صحیح	صفحہ و سطر
ردیف الف			
زملامت	ص۶ سطر ۹	کشادۂ	ص۹ سطر ۴
سیر آہنگ	ص۷ سطر ۱۱	پارۂ زر	" سطر ۵
بگیرد	ص۸ سطر ۶	شست	ص۹ سطر ۲۰
سگیرد	" سطر ۱۴	جلیست	ص۱۰ سطر ۱
خورشید و مہ	ص۹ سطر ۱۳	از فروغ	ص۱۵ سطر ۱۱
آخر دگر	" سطر آخر	بہر جا ملے	ص۱۸ سطر ۱
بخشندگی	رباعی نمبر ۶	دادہ رو	" سطر آخر
از دیدن زر	" نمبر ۱۰	انتعاش	ص۱۹ سطر ۴
مطلب مطلبے	" نمبر ۷	پرورش	ص۲۰ سطر ۲
بہ شہسوار	ص۱۶ ...	بگیر بہ از	ص۲۴ .. ..
بکام دل ترا	" سطر ۲۰	راز	رباعی نمبر ۲۱
راتیست	" سطر آخر	نشد	رباعی نمبر ۲۴
(ب)			
برق ستاب	ص۱ مطلع اول	بہ توبہ فرو بردہ نفس	" نمبر ۳۴
وہ داس زہد و فکر کتاب	" مقطع	را نکشی	
آئینہ دار	ص۵ سطر ۱۳	جمالی	" نمبر ۳۷
(ت)			
قربان ہمہ شود	ص۹ سطر ۱	تنگ لباط	" نمبر ۳۸

توتیاست — ص ۳۲ سطر ۱
بہ چیں — سطر ۹
آئینہ الکسی بخوانش راہ رو — " "
(د)
طالعش — ص ۶ ...
فریبندہ — ص ۸ ....
چہ رستہ شد — ص ۹ سطر ۲
بیدار — ص ۱۰ سطر ۲۰
درسیست — ص ۱۱ ...
آں زلف — ص ۱۴ سطر ۱۱
زور — ص ۱۵ سطر ۵
آرد — " سطر ۱۰
فسوں — ص ۱۶ سطر ۱۲
محمل — " سطر ۱۴
زنار — ص ۱۷ ....
خونابہ — " سطر ۲۰

مندرجہ ذیل دو شعر سہواً باقی رہ گئے ص ۱۸ سطر ۹ کے بعد

کسے نشستہ بجائے نمی رسد برخیز
کہ ہر قدم بتو صد خضر راہ مے گذرد
بقطرۂ شدہ خورسند گوہر از دریا
قناعت ہست کہ نازش بہ شاہ میگذرد

شعلۂ شوق — ص ۲۱ سطر ۵

بدست — ص ۲۰ سطر ۲۰
حدیثے است — " سطر ۳
راہ پر دور است — ص ۲۱ سطر ۱
نقل و — " سطر ۹
از ناشد — ص ۲۵ سطر ۳
ایبا — ص ۲۸ سطر آخر

ص ۳۱ سطر ۱۸ کے بعد یہ شعر لکھا تھا ؎

فلکم بیاد زلف پریشان درہم است
پیچیدہ بود درہم و شبہا ہم دراز بود

جام — ص ۳۲ سطر ۱
بہ عیب — ص ۳۳ سطر ۱۵
مستعار — ص ۳۸ سطر آخر
کہ چوں نام خدا — ص ۳۹ سطر ۱۴
بپایان — " سطر ۱۶
باتو — ص ۴۰ سطر ۱۰
منشیں — " سطر ۱۶

ص ۴۱ سطر ۹ کا مصرعہ ثانی یہ ہے

تا نے فتح رجیم جرأت تاج اقبال آباد

ص ۴۱ سطر ۶ ہائے فتح و کا مصرعہ اول یہ ہے

دال در میم محبت دہ مبدخواہاں ثبت

رند — ص ۴۲ سطر ۱۴

ص۴۲ سطر ۷ کے بعد یہ شعر ہونا تھا ۔

آنکہ از کم فرصتی ہائے اجل آگاہ شد
تو بہ دیگر از مے گلفام نتوانست کرد

کے فلک تخت، املاہ الکحل	ص۴۳ سطر ۱۹

ص۴۸ سطر ۶ کے بعد یہ شعر ہونا چاہیئے

یاد او کن از خدا غافل مباش
باش در ذکر خدا با یاد او

پیشتر مقدم ہے	ص۴۹ سطر ۱۳
، ، خوشتر ہے	، سطر ۱۲

دقی	ص۵۵ سطر ۱۴
شمعے	ص۵۶ سطر ۱
-- --	ص۶۰ سطر ۹

خاطرش از بسکہ دارد ناز استغنائے حسن
گر دعا را زیر لب ہم میکنی آہستہ نیست

اند در قو دوم	ص۶۰ سطر ۱۵
-- --	ص۶۱ سطر ۱۹

زینت چرم کرد گل گل شگفت
-- -- -- -- -- -- --

باقی دال، واؤ اور نقطہ کم و بیش کی صحت خود ظاہر ہے ۔ صحتنامہ از ردیف ا تا ختم د تمام ہوا ۔ باقی بردیف ن تا ی

دیوانِ مجذوب ردیف م میں یہ غزل سہواً باقی رہ گئی ہے

چوں جام بادہ کوئے مغانست مسکنم — پاکست طینتم چہ شد آلودہ دامنم

میخانہ را بجائے بہشتم نمودہ اند — تا از خیال محو نہ گردد نشیمنم

آب و ہوائے میکدہ ام گشتہ سازگار — زاں رو کہ سایہ پرور طوبیٰ ست گلشنم

ساقی بیار ساغرِ آئینہ فام را — باشد نظر بچہرۂ مقصود افگنم

باکم بہ یمنِ عشق ز شمشیر خصم نیست — از آتشم بترس مترساں ز آہنم

اندیشہ نیست بیژنِ دل را ز چاہِ تن — پروردۂ تہمتن عشق است بیژنم

عیبم مکن بہ فقر کہ چوں شمع آفتاب — با نورِ دل لباس گرانست بر تنم

خدمت نکردہ کس بمقامے نمی رسد — ایں نکتہ بس بود ز مقاماتِ سیر فہم

مجذوب نی کشم سرِ شوریدہ را بدوش
تا روئے دوست بینم و در پاش افگنم

غزلیات جامع دیوانِ مجذوب از حکیم منیر نور علی [illegible] حکیم دواخانہ واڑی جنکشن ـ دکن

جمالِ نور حقیقت محمدِ عربی — کمالِ حسن رسالت محمدِ عربی

گلِ سر سبد خلق زینتِ کونین — بہارِ گلشنِ قدرت محمدِ عربی

ضیائے صبحِ ازل رونقِ دوامِ ابد — شفیعِ روزِ قیامت محمدِ عربی

کھلا اسی سے تھا لولاک قفلِ ابجد کا — ہے اسم مقتضائے فطرت محمدِ عربی

خدا نے خلق کیا سب سے اول آپکا نور — انیسِ خلوتِ وحدت محمدِ عربی

نہ عبد تجھ سا نہ معبود کے سوا معبود — یہی ہے اصل حقیقت محمدِ عربی

جو سرفراز تھا عرشِ بریں شبِ معراج — ترے قدم سے ہے عزت محمدِ عربی

نہیں مجال بشر کی ہے خود خدا مداح — رقم ہو کیا تری عظمت محمدِ عربی

محال حسی و عقلی خدا کی رؤیت ہے — دکھا دے اپنی ہی صورت محمدِ عربی
حدیثِ وحیِ خدا ہے تو بس یہی کافی — کتابِ حق تری عترت محمدِ عربی

خدا کے واسطے اشعار رعدؔ ہوں مقبول
یہی ہے نذرِ عقیدت محمدِ عربی

کمالِ صنعتِ قدرت محمدِ عربی — مآلِ ختمِ رسالت محمدِ عربی
ضیائے صبحِ ازل رونقِ دوامِ ابد — بہارِ گلشنِ قدرت محمدِ عربی
نہیں ہے سایہ کا سایہ دلیل روشن ہے — کہ خود ہے سایۂ رحمت محمدِ عربی
کسی نبی کی رسائی جہاں نہیں ممکن — تری وہ منزلِ رفعت محمدِ عربی
جو بے حساب رہے بے حساب جنت میں — وہ خاص تیری ہے امت محمدِ عربی
عطائے رب سے فترضیٰ ہے شانِ اقدس میں — کہ دو جہاں میں ہے رحمت محمدِ عربی
وہ لاشریک ہے لیکن اسی کے نام کے ساتھ — تمہارے نام کی شرکت محمدِ عربی
مقامِ اقدسِ اعلیٰ ہوا ہے جمع الجمع — محیطِ کثرت و وحدت محمدِ عربی

دکن میں رعدؔ ہے مثلِ اویس طالبِ دید
ہے اشتیاقِ زیارت محمدِ عربی

ہوا ہے مجھ کو حاصل نعت میں فخرِ ثنا خوانی — صلہ ہر بیت کا بیتِ جناں ہی فیضِ سبحانی
مقدم انبیاء سے نام اقدس ہے محمد کا — کہ ہر سورۃ میں بسم اللہ ہے عنوانِ قرآنی
بنا ہے وصفِ رخ میں بدرِ کامل مصرعِ اول — ہوا ہے آفتابِ صبح روشن مصرعِ ثانی
کلیمؑ و طور ہے بامِ مسیحؑ و حضرتِ عیسیٰؑ — سرِ عرشِ بریں تجھ کو ہوئی معراجِ جسمانی
ترے شاگردوں کا شاگرد جبریلِ امیں بھی ہے — تو ہے امی لقب اے مظہرِ عرفانِ ربانی
حدیثِ نور کو دیکھو اگر دیوانِ خلقت میں — محمدؐ مطلعِ اول علیؑ ہے مطلعِ ثانی
کلامِ حق نبیؐ کی آلِ اطہر ہادیٔ رہبر — مخالف فی الحقیقت ہے اسیرِ دامِ شیطانی

بہتّر دوزخی ہیں ایک فرقہ اہلِ جنت ہے
محبانِ علیؑ ناجی ہیں باقی سب ہیں نیرانی

سخاوت تیری جنت بخش و کوثر بخش ہے شاہا
تری رافت کی رحمت کی ہے ہر مومن پہ ارزانی

نہوں زوار دنیا میں رہوں جنت میں عقبیٰ میں
یہی دارین میں ہے مدعائے شوقِ ایمانی

مدد اے قبلۂ دیں المدد اے کعبۂ ایماں
کہ یہ دردِ جدائی ہوگیا ہے دشمنِ جانی

نہیں ہے سرنوشتِ رعدؔ سے اب تک گلہ شکوہ
مگر ہو آستانِ روضۂ اقدس پہ پیشانی

کہاں تک دردِ فرقت میں ہو ضبطِ سوزِ پنہانی
پریشانی سے میری خود پریشاں ہے پریشانی

تری درگاہِ عالی کا گدا ہوں اے شہِ خوباں
یہاں شاہی فقیری اور درویشی ہے سلطانی

وطن میں یہ سفر کب تک مدینہ میں طلب فرما
کہ آسانی ہے مشکل اور مشکل میں ہے آسانی

دمِ معجز نمائی اے مسیحا کے مسیحا ہے
طوافِ روضۂ اقدس شفائے دردِ روحانی

شفاعت کا بھروسہ ہے گناہوں سے پشیماں ہوں
پشیمانی ہے توبہ اور توبہ ہے پشیمانی

ترے سلماںؓ کے خادم کے غلاموں کا ہوں خادم
عطا ہو دین و دنیا میں مجھے تختِ سلیمانی

ترے خوانِ کرم سے نعمتِ دارین حاصل ہے
نصیبِ غیر خوانِ اغنیا پر ہو مگس رانی

خدا کا تھا جو مہماں میزباں ہے اہلِ جنت کا
شبِ معراج تھی عرشِ بریں پر تیری مہمانی

یہی تجریدِ مطلق اور آئینہ ہے وحدت کا
ترے روئے منور سے عیاں ہے نورِ سبحانی

خدا کی معرفت حاصل ہوئی تیرے توسل سے
وسیلہ گر نہ سمجھیں تجھ کو ہے یہ انکی نادانی

کتاب اللہ تیری آلِ اطہر ہادی و رہبر
ترا فرمان ہے حکمِ خدا و وحیِ ربانی

ہے تجھ میں حسن کے نو حصے پھر سو میں یہ دس ہیں
کہ تو اہلِ جہاں پہ ایک حسنِ ماہِ کنعانی

عطا ممدوح سے دارین میں ہے حاصلِ قسمت
لکھو اے رعدؔ پھر نعتِ نبی میں مطلعِ ثانی

محمد باعثِ لولاک اے محبوبِ یزدانی
ترے قد کا نہ تھا سایہ تو پھر تیرا کہاں ثانی

الف آدمؑ میں اول اور آخر یائے عیسیٰؑ ہیں
کتابت میں بھی آخر یا کی دو قسمیں مقرر ہیں
ہوا نور محمدؐ خلق - آدمؑ آب و گل میں تھے
یہی ہے معنی قدرت یہی ہے باعث خلقت
ہوئے آدمؑ جو مسجود ملائک ہے سبب ظاہر
کسی کو یہ شرف آدمؑ سے تا عیسیٰؑ نہیں حاصل
مخاطب انبیا ہیں اپنے اپنے نام سے ہر جا
خدا جسم و جہت سے ہے بری دیدار ناممکن
نبوت ختم ہے اُن پر امامت ختم ہے اُن پر

محمد مصطفےٰؐ میں یا ہے ختم یائے امکانی
نبوت مصطفےٰؐ پر ختم ہے یہ یا ہے برہانی
رہا لاکھوں برس مصروف ذکر و حمد سبحانی
اسی پر کنت کنزاً کا عیاں ہے سر پنہانی
کہ تھی نور محمدؐ سے منور اُن کی پیشانی
کہ سبحان الذی اسریٰ سے ہے معراج جسمانی
مگر تیرے لئے القاب ہیں آیات قرآنی
محمدؐ مظہر نور خدا ہے وجہ عرفانی
نظیر احمدؐ کا عالم میں نہ مہدیؑ کا کوئی ثانی

خدا کے حکم سے اے رعدؔ قربان محمدؐ سے
ہوا ہوں تابع آل نبیؐ و حکم قرآنی

مخمس بر اشعار مجذوب تبریزی از حکیم میر نادر علی رعدؔ (دکن)

تا بود بکارت ہمہ کردار عمل ۔ نطق و گفتار تو شو گفتار عدل
شعر مجذوب است رعدؔ اظہار عمل ۔ یار نیکان شو که دیبانار عمل
حشر کس میشود با یار خویش

(۲)

یا علی حب تو باشد بہتر از ہر طاعتے ۔ مومنان را ہست باید بہتر از ہر طاعتے
رعدؔ چوں مجذوب خواند بہتر از ہر طاعتے ۔ ہر که مہرت را بداند بہتر از ہر طاعتے

(۳)

جنت و خلد بہ زر قربت نیست ۔ طاعت عارفان اجرت نیست ۔ گو بشد دست از نماز و روزہ حج و زکوٰۃ
بہتر بے نفع بجز طاعت نیست ۔ ہیچ سودے بہ از عبادت نیست

(۴)

تو عبادت برائے سود مکن ۔ گنج را بہر گنج ادا کرد ۔ داغ بے ذکر سجدہ پیدا کرد
دلق و تسبیح را تماشا کرد ۔ ترک دنیا برائے دنیا کرد
زاہد آنجا که رفت ذلیت نت